

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

Hudební katedra Pedagogické fakulty UHK

Exil a hudba. Oscar Moravec, Karel Husa a Jan
Novák

Bakalářská práce

Autor: Martin Čechovič

Studijní program: Informatika

Studijní obor: Hudební kultura se zaměřením na vzdělávání

Informatika se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc,

Hradec Králové

2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Martin Čechovič

Studium: S12254

Studijní program: B1801 Informatika

Studijní obor: Informatika se zaměřením na vzdělávání, Hudební kultura se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Exil a hudba. Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák**

Název bakalářské práce AJ: Exile and Music. Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Komparace tří představitelů tří generací hudební emigrace z Čech by měla směřovat k vytypování klíčových momentů změny paradigmatu a k zobecnění konkrétních situací.

ADORNO, Theodor W. Philosophy of New Music, University of Minnesota Press.
HOROWITZ, Joseph. Artists in exile. HarperCollins, 2009. JOSEPHSON, David. The Exile of European Music: Documentation of Upheaval and Immigration in the New York Times. Driven into Paradise: The Musical Migration from Nazi Germany to the United States, 92-152. BAILY, John; COLLYER, Michael. Introduction: Music and migration. Journal of Ethnic and Migration Studies, 2006, 32.2: 167-182. GOEHR, Lydia. Music and musicians in exile: The romantic legacy of a double life. Driven into Paradise: The Musical Migration from Nazi Germany to the United States (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1999), 1999, 70.

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Stanislav Bohadlo, CSc.

Oponent: PhDr. Dana Soušková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.1.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne.....

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Stanislavu Bohadlovi, CSc, za ochotu, poskytnuté rady a cenné připomínky při vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří mi zodpověděli na otázky ohledně skladatelů, jmenovitě pak Elišce Novákové, Richardu Novákovi, Pavlu Blatnému a Aleně Němcové.

Anotace

ČECHOVIČ, Martin. *Exil a hudba. Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák*. Hradec Králové: Přírodovědecká fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 65 s. Bakalářská práce.

Práce je věnovaná českým autorům 20. století, kteří tvořili (tvoří) v emigraci. Její první část patří seznámení se skladateli (Oskar Moravec, Karel Husa, Jan Novák), kde je sepsán jejich životopis a politická situace v Československu z doby, kdy se rozhodli pro emigraci. V druhé části se nachází analýza a komparace vybraných děl od výše zmíněných autorů, která řeší otázku, zda může mít emigrace jednotný vliv na skladatelovu tvorbu.

Klíčová slova: Oskar Moravec, Karel Husa, Jan Novák, emigrace, exil, 20. století, hudba, analýza, rok 1938, rok 1948, rok 1968

Annotation

ČECHOVIČ, Martin. *Exile and music. Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák*. Hradec Králové: The Faculty of Science, University of Hradec Králové, 2015, 65. P The Bachelor's Thesis.

The thesis is about Czech authors of 20th century, who performed (perform) in emigration (exile). The first part is focused on familiarization with the composers (Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák), their résumé and it also describes the political situation in Czechoslovakia in the time when the authors decided for the emigration. The second part contains analysis and comparison of chosen masterpieces of mentioned authors. It deals with the question of the emigration having united influence on the composer's creations.

Keywords: Oskar Moravec, Karel Husa, Jan Novák, emigration, exile, 20th century, music analysis, 1938, 1948, 1968

Obsah

Úvod	9
1 Česká hudební emigrace v 18. století.....	10
2 Oskar Moravec	11
2.1 Životopis.....	11
2.2 Analyzované skladby.....	14
2.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace	15
3 Karel Husa	17
3.1 Životopis.....	17
3.2 Analyzované skladby.....	20
3.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace	21
4 Jan Novák.....	23
4.1 Životopis.....	23
4.2 Analyzované skladby.....	27
4.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace	27
5 Komparace hudebních děl.....	30
5.1 Komparace pomocí analýzy prožitkovou malbou	30
5.1.1 Hudební díla Oskara Moravce	31
5.1.2 Hudební díla Karla Husy	31
5.1.3 Hudební díla Jana Nováka	32
5.1.4 Výsledky komparace.....	32
5.2 Komparace pomocí dotazníkového šetření.....	33
5.2.1 Výsledky dotazníkového šetření	34
5.2.2 Komparace pomocí výsledků dotazníkového šetření	35
5.3 Komparace pomocí analýzy grafickým znázorněním hudby	35
5.3.1 Hudební díla Karla Husy	36

5.3.2 Hudební díla Jana Nováka	36
5.3.3 Výsledky komparace.....	37
Závěr.....	38
Citované zdroje.....	40
Použité zdroje	42
Přílohy	43

Úvod

Téma bakalářské práce „Exil a hudba. Oskar Moravec, Karel Husa a Jan Novák“ jsem si vybral ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo zaujetí významnou stopou českých emigrantů v hudebních dějinách, zejména pak v 18. století. Druhý důvod byl můj zájem o klasickou hudbu 20. století. Tyto dva aspekty se staly hlavními podklady pro téma zabývající se českými hudebními skladateli 20. století působícími v emigraci.

Práce je rozdělena na dvě části. Na začátku první části je umístěn krátký historický exkurz o významu české hudební emigrace v průběhu dějin. Dále práce pojednává o životě třech skladatelů zastupujících emigrační vlny z Československa ve 20. století. O Oskaru Moravcovi, Karlu Husovi a Janu Novákovi. První část také pojednává o příčinách oněch emigračních vln: o zahájení druhé světové války, o nástupu komunistické strany k moci v Československu a o pražském jaru 1968.

Druhá část práce se zabývá analýzou skladeb od výše zmíněných autorů a jejich následnou komparací. Analýza je prováděna pomocí prožitkové malby, dotazníkového šetření a grafického znázornění skladby.

Hlavním cílem práce je ověření teze, zda může mít emigrace jednotný vliv na každého jednoho skladatele bez ohledu na jeho osobní situaci a vytipování možných prostředků pro dosažení tohoto zjištění. Vedlejším cílem této práce je seznámení s v emigraci působícími skladateli, kteří jsou v zahraničí uznávaní, ale v České republice v povědomí občanů nebývají.

1 Česká hudební emigrace v 18. století

Již v minulých stoletích zanechali čeští emigranti¹ zřetelnou stopu v tvorbě hudebních dějin. Například v 18. století, kdy se celá řada českých hudebníků vydala do cizích měst. Mezi hlavní cíle těchto cest se řadila města Vídeň, Paříž a Mannheim, kde se soustřeďovali velcí umělci té doby.² Například Jan Václav Stamic, který během svého působení v Mannheimu dovedl místní orchestr k světovému věhlasu. Ve své tvorbě dokázal spojit nové hudební prvky, které se do této doby objevovaly pouze zlomkovitě. Mimo jiné také zařadil do sonátové formy menuet, čímž uvedl v platnost čtyřvěté schéma.³

Dalším z českých skladatelů žijících v emigraci byl Jan Dimas Zelenka. Je považován za jednoho z nejvýznamnějších skladatelů vrcholného baroka. Jeho tvorba se vyznačuje specifickostí, originální instrumentací a dokonalým kontrapunktem. Zelenkovy skladby byly ve své době vyhledávány a interpretovány nejpřednějšími soudobými interprety.⁴

Za operního mistra se dá považovat Josef Mysliveček, který působil převážně v Itálii, kde byl velmi oblíben. Byl to proslulý kapelník, který působil u mnoha evropských dvorů, kde si za své mistrovství získal úctu u šlechticů, kteří podporovali hudbu. Mysliveček měl nemalý vliv na Wolfganga Amadea Mozarta, se kterým se velmi důvěrně znal a který jeho díla s oblibou hrával.⁵

Velkým pedagogem a teoretikem byl Antonín Rejcha. Do hudebních dějin se zapsal rozšířením dechového kvinteta ve složení flétny, hoboje, klarinetu, fagotu a lesního rohu. Vyučoval kontrapunkt na konzervatoři v Paříži, jeho teoretické práce byly přeloženy do několika jazyků. Ve své nauce o kontrapunktu například radikálně zasáhl do stavby fugy. Vedle teoretické a skladatelské stránky, která byla taktéž nemalá, se Rejcha prosadil jako pedagog a pro světovou hudbu vychoval mimo jiné Hectora Berlioze a Charlese Gounoda.⁶

Toto je pouze malý výčet českých osobností, které působily v jiných krajích a významně se zapsaly do dějin hudby. Je tedy patrné, že čeští emigranti měli významný vliv

---

¹ emigrace – Opuštění země původu a přestěhování se do jiné země z důvodu politické, náboženské, ekonomické apod. Na rozdíl od exilu je tento akt dobrovolný (exil je vynucený například náboženským a politickým pronásledováním)

²HNILÍČKA, Alois. Portréty starých českých mistrů hudebních. Praha: Fr. Borový, 1922, str. 5-12

³tamtéž, str. 39-47

⁴tamtéž, str. 15-18

⁵tamtéž, str. 57-63

⁶tamtéž, str 102-110

na vývoj hudby ve světě a je pravděpodobné, že nebýt jejich emigrace, velká spousta dění by se ubírala jiným směrem.

2 Oskar Moravec

2.1 Životopis

Oskar Moravec se narodil 17. ledna 1917 ve Světlé nad Sázavou. Jako první se začal hudbě věnovat jeho bratr Herbert, ovšem v šesti letech se k němu Oskar připojila během krátké doby svého bratra ve hře na klavír předčil, čímž potvrdil svůj velký talent. Moravec nesplňoval přání svých učitelů, naučit se perfektně a z paměti jedinou skladbu, nýbrž jich hrál velké množství, ovšem ani jednu nedotáhl do konce. Kromě cvičení hry na klavír si Moravec oblíbil četbu partů jak klavírních skladeb, které právě nehrál, tak partů orchestrálních. Tuto činnost dovedl k naprosté dokonalosti a při pouhém pohledu na jakoukoliv skladbu si dokonale představil výslednou hudbu. To ovšem nebylo zapříčiněno pouze procvičováním čtení partů, neboť Oskar Moravec měl absolutní sluch.⁷ Když mu bylo 10 let, přestěhovala se rodina do Prahy kvůli zajištění kvalitního vzdělání pro syny.

V Praze navštěvoval osmileté gymnázium,⁸ studoval klavír u Karla Hoffmeistra a hudební teorii u Jaroslava Kříčky. Moravce okouzila opera. Sám se z knih naučil, jak číst různé klíče, transponovat dechové nástroje a studoval partitury oper, přičemž nejvíce ho okouznil Wagner. Ve třinácti letech uměl zahrát z paměti všechna témata z Wagnerových oper. V šestnácti letech měl Moravec ve Světlé nad Sázavou svůj první klavírní recitál.

Otec byl vlastníkem velké textilní fabriky, kterou měl převzít starší bratr Herbert a Oskar měl převzít správu nad velkým pozemkem ve Světlé nad Sázavou. Otec nevěřil, že by se jeho syn mohl hudbou uživit. Tvrdil, že hudba je pouze pro zábavu. Oskarovi se toto rozhodnutí nelíbilo, ovšem z úcty k otci započal studium lesnictví. Otec však viděl, jak Oskar hudbu miluje, a nakonec souhlasil, aby pokračoval v hudebním studiu ve Vídni.⁹ (1.2) Láska k hudbě však nebyl jediný důvod. V té době byl na vzestupu antisemitismus a život pro Židy byl stále obtížnější. To se podepisovalo i na Moravcových navzdory tomu, že rodina sice byla

---

⁷The Musician: First Lesson. MORAWERT, Claudia a Claudia MORAWERT. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/FirstLessons.php>

⁸The Person: Prague. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Prague.php>

⁹The Musician: Music Studies. MORAWERT, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/MusicStudies.php>

židovského původu, ale nebyla nábožensky založena. Vycestovat do Vídně se tudíž zdálo být dobrým řešením.¹⁰

Ve věku 20 let tedy odešel Moravec studovat hru na klavír do Vídně. Tím se mu splnil velký sen. Bydlet v centru hudebního dění. Ve Vídni se ovšem setkal s projevy antisemitismu také. A to jak ze strany jednoho z vyučujících (pan Pichner), tak ze strany rodiny, u které Moravec bydlel. V březnu 1938 bylo Rakousko obsazeno nacistickým Německem. Sám Moravec stál na balkoně, v té době bydlel u svého bratrance, a sledoval Adolfa Hitlera¹¹, jak pochoduje ulicemi. Po tomto aktu začala degradace židů a Moravec se po osobních zkušenostech s SS¹² vrací do Československa.¹³

Situace v Československu nebyla o mnoho lepší, ovšem v rodině panoval optimismus. Všichni věřili, že Anglie a Francie jsou schopny Hitlera porazit. Tvrdá rána přišla v září 1938, kdy byla podepsaná Mnichovská dohoda. Záhy nastala pro Židy v Československu obdobná situace jako v Rakousku. Židé nemohli studovat na VŠ, účastnit se sportovních klání, nesměli nakupovat ve vybraných obchodech a podobně.

V prosinci roku 1938 se podařilo otci poslat Oskara Moravce na studium do Paříže, kde však neměl žádného profesora. Ve hře na klavír se cvičil sám a užíval kulturní život města. Takto žil do 15. března 1939, kdy Hitler obsadil zbylé české území. Oskar byl v Paříži, bratr John a sestra Sonja v Anglii, ovšem rodiče zůstali ve vlasti. Otec byl ve velmi svízelné situaci, neboť jakožto Žid, který byl velmi majetný, přátelil se s Masarykovými¹⁴, s prezidentem Benešem¹⁵ a který vlastní textilní fabriku, byl pro nacisty velkým cílem. Rodičům se nakonec se štěstím podařilo odjet do Francie, odkud pokračovali do Anglie. Tam vyjednali kanadské vízum a přáli si, aby se k nim Oskar připojil. Ten však chtěl zůstat ve Francii, protože život tam se mu velice líbil. Ve Francii navíc panovalo přesvědčení, že je země nedobytná, a zdálo se tam být bezpečno.

---

¹⁰ The Person: Prague. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Prague.php>

¹¹ Adolf Hitler (1889 – 1945) – Německý nacistický politik a diktátor. Je zodpovědný za vyvražďování Židů, Romů a dalších skupin. Jeho agresivní politika zapříčinila světovou válku.

¹² Schutzstaffel – Ozbrojená organizace NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) původně působící jako osobní stráž Adolfa Hitlera. Později si organizace podřídila bezpečnostní aparát státu včetně politiky vyhlazování.

¹³ The Person: Escape. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawec* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Escape.php>

¹⁴ Tomáš Garrigue Masaryk (1850 – 1937) – první Československý prezident, Jan Masaryk (1886 – 1948) – ministr zahraničí londýnské exilové vlády

¹⁵ Edvard Beneš (1884 – 1948) – Druhý Československý prezident, hlavní představitel československého odboje za druhé světové války.

Vše se otočilo 1. září, kdy Hitler napadl Polsko a vypukla válka. Pro přistěhovalce začaly ve Francii těžké časy. Moravec nemohl cestovat dále než 10 km od svého bydliště a nesměl mít uložené peníze v bance, což pro něho byla velká rána, neboť je měl všechny uloženy a nebyly mu vydány. Za pomoci bratrance Moravec opouští Paříž. Cílem má být Portugalsko, které jako jediné stále přijímalo uprchlíky. Nejdříve odjel do Itálie, kde si měl vyžádat vízum do Portugalska. To ale nevyšlo, neboť Portugalsko již nepovolilo židovským uprchlíkům trvalý pobyt. Moravec se v Itálii setkal s přítelem svého otce, hrabětem Parisim. Hrabě Parisi podporoval Moravce jak finančně, tak psychicky. Moravec mohl v jeho sídle hrát na klavír, byl zván na rodinné večere a dlouho spolu hovořili. V Itálii ale zůstat nemohl, neboť ve válce podporovala nacistické Německo. Díky známostem hraběte dostal Moravec tranzitní vízum a přes Kanárské ostrovy dorazil do Dominikánské republiky. Dominikánská republika byla právě po válce s Haiti a jedním z hlavních příjmů republiky byli právě přistěhovalci, neboť občanství se zde dalo zakoupit. Otec je tedy na dálku koupil a Moravec se stal občanem Dominikánské republiky. Ovšem nemělo to být natrvalo. Otec se po celou dobu snažil získat pro Moravce vízum do Kanady. To se nakonec podařilo a Oskar Moravec 17. června 1940 přijíždí do Kanady.¹⁶

V Kanadě se rozhodl Moravec pokračovat ve svém hudebním vzdělání na Královské konzervatoři v Torontu. Zprvu byl neustále rozhodnut, že bude klavírista, a až postupem času se v něm probouzel skladatel. Nejprve byl ze svých skladeb zklamán. Nicméně vytrval a s postupem času komponoval rychleji a kvalitněji. Bakalářské studium dokončuje *Smyčcovým kvartetem č. 1*. První velký úspěch zaznamenala skladba *Carnival Overture*, přičemž tento kus patří k nejhranějším Moravcovým dílům i dnes. Premiéry se chopil sir Ernest MacMillan, kterého Moravec velmi obdivoval. Díky tomuto úspěchu se Moravec definitivně rozhodl pro dráhu skladatele. Ve studiu dále pokračoval na universitě v Torontu a v roce 1953 získává doktorát hudby.¹⁷ Na universitě zůstal i po dokončení studia, a to jako profesor hudby. V Torontu vyučoval až do roku 1982, kdy odešel do důchodu. Jako profesor byl velmi oblíbený a jeho bohaté znalosti světového repertoáru, které získal svojí zálibou čtení partů, mu umožňovaly vyučovat jakýkoliv hudební styl.¹⁸

---

¹⁶The Person: Escape. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawec* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Escape.php>

¹⁷The Musician: Composer. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Composer.php>

¹⁸The Musician: Professor. MORAWETZ, Claudia. *Oscar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Professor.php>

Jako skladatel používal Moravec prvky kompozičních technik 20. století tak, aby mu umožnily vytvořit emocionální zážitek. Jeho skladby jsou pečlivě strukturovány a často používal klasické formy. Moravec vyhrál svými skladbami celou řadu ocenění. Například v roce 1962 získal první cenu skladbou *Klavírní koncert č. 1* na soutěži Montreal SO, v roce 1966 vyhrál mezinárodní soutěž pro soudobou hudbu Cava dei Tirení skladbou *Sinfonietta pro dechové nástroje a bicí*. Roku 1971 získal Moravec zvláštní ocenění od nadace Segal v Montrealu za skladbu *Z deníku Anny Frankové* jako nejdůležitější přínos židovské hudbě v Kanadě.¹⁹ V roce 1989 obdržel Order of Canada, což je nejvyšší civilní vyznamenání Kanady.²⁰

Na sklonku svého života trpěl Moravec depresemi a navštěvoval psychiatra. Ztěžovaly mu život již v osmnácti letech, kdy si vyvinul obrovský strach, že ztratí sílu v prstech. V té době se po měsících léčby těchto problémů zbavil, ovšem lékařská věda tvrdí, že se psychické obtíže mohou v průběhu let vrátit, což se zde potvrdilo. Během posledních let se u Oskara Moravce projevila Parkinsonova choroba a na její následky 13. června 2007 umírá.²¹

2.2 Analyzované skladby

Seznam děl²² Oskara Moravce je seřazený chronologicky a jedná se o výběr děl z let 1944-1948, 1955-1957, 1967-1971 a 1984-1986. Tyto roky byly vybrány s ohledem na zařazení analyzovaných skladeb do autorovy celkové tvorby.

---

¹⁹COOPER, Dorith R. a Elaine KEILLOR. Morawetz, Oskar in Oxford Music Online. OXFORD UNIVERSITY PRESS. *Oxford Music Online* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z: <http://grove.knihovnahk.cz/subscriber/article/grove/music/19096?q=oskar+morawetz&search=quick&pos=1&start=1#firsthit>

²⁰The Musician: Awards and Tributes. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Awards.php>

²¹The Person: Aging and Death. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Aging.php>

²² *Carnival Overture* (1945), *Elegy* (1946), *Piping Down the Valleys Wild* (1946), *Chimney Sweeper* (1946), *Grenadier* (1946), *Mad Song* (1946), *The Fly* (1946), *Scherzo* (1947), *Duo for Violin and Piano* (1947), *To The Ottawa River* (1948), *Land of Dreams* (1948), *I Love the Jocund Dance* (1948), *Fantasy in D minor* (1948), *Sonnets from the Portuguese* (1955), *String Quartet No. 2 in A-* (1955), *Overture to a Fairy Tale* (1956), *Fantasy, Elegy and Toccata* (1956), *Sonata No. 1 for Violin and Piano* (1956), *Concerto for Brass Quintet and Chamber Orchestra* (1967), *Memorial to Martin Luther King* (1968), *Crucifixion* (1968), *Suite for Piano* (1968), *Symphonic Intermezzo* (1970), *From the Diary of Anne Frank* (1970), *Who Has Allowed Us To Suffer?* (1970), *Fantasy No. 1 for Cello and Piano* (1970), *Fantasy No. 2 for Cello and Piano* (1970), *Father William* (1973, 1974, 1981), *Souvenirs from Childhood* (1984), *The Weaver* (1985), *Sonata No. 3 for Violin and Piano* (1985), *Sonata for Trumpet and Piano* (1985), *Sonata for Harp and Viola* (1985), *Four Contrasting Moods* (1986)

2.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace

Vyhrocená situace česko-německých vztahů měla počátek ve velké hospodářské krizi z října roku 1929²³. Do Německa přišla krize později a na rozdíl do Československa zapříčinila zničení německé demokracie. Jednou z příčin rozporu mezi českým a německým obyvatelstvem byl fakt, že krize zasáhla především sudetoněmecké obyvatelstvo, tudíž Čechům se žilo lépe, než Němcům. Hlavním faktorem rozvratu poměrů v Československu byl vzestup/nástup Adolfa Hitlera k moci. V Německu se totiž pod jeho vedením dostala k vládě Nacionálně socialistická německá dělnická strana s nacionalistickým a rasově podloženým programem. Tento program zahrnoval sjednocení všech Němců, a to i Němců žijících za hranicemi Německa společně s půdou, na které žijí. Měl cíl vytvořit tzv. ocelové jádro Velkoněmecké říše, do kterého měly mimo jiné patřit i Čechy a Morava. Za cílem tohoto plánu měl být vymýcen třídní boj a Němci se měli sjednotit do „lidové národní pospolitosti“ na základech nacionalistických a rasistických. Předpokladem bylo, že z Říše budou odstraněni Židé a ostatní národy, včetně Čechů. Hitlerův program získával na popularitě, a to nejen v Německu, ale i u Němců žijících v okolních státech. Zvláště pak u Němců žijících v Československu, kteří se nechali unést vidinou jistoty zaměstnání.²⁴

Dne 5. listopadu 1937 proběhlo jednání Adolfa Hitlera s politickými hlavami Říše a dá se říct, že zde začala příprava na obsazení (nejen) Československa. Veřejně toto Hitler prohlásil 4. února 1938 s tím, že vnitřní vybudování říše je již splněno a nastává čas na další krok. Ve dnech 11.–13. března obsadil Hitler Rakousko a připojil ho k Německé říši. Tím se dostalo Československo do ještě většího tlaku.²⁵ Československá vláda vedla vleklá jednání s SdP²⁶ za účelem zklidnění vztahů s německou menšinou a nakonec i s Německem samotným.²⁷ V květnu roku 1938 nastává zvrat, kdy SdP odmítá jednání a vláda Československa dostala zprávu o pohybu německých vojsk směrem k hranicím. Za účelem ochrany vláda vyhlásila tzv. „kryt a ostraha hranice“. To znamenalo částečnou mobilizaci jednoho ročníku záloh. Hitler tento akt považoval za snahu Čechů vyprovokovat Německo

---

²³ Velká hospodářská krize – hospodářský kolaps zapříčiněný propadem akcií na americké burze v roce 1929

²⁴KURAL, V. *Cíesí, neíci a mnichovská krízíovátka: strucné ctení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 197 p. ISBN 80-246-0360-8, str. 75-78

²⁵Tamtéž, str 94

²⁶ Sudetoněmecká strana – krajně pravicová politická strana v Československu za První republiky

²⁷tamtéž, str 98

k mobilizaci.²⁸ „Velká Británie, resp. její krajně konzervativní křídlo Chamberlainovo²⁹ (na rozdíl od křídla Churchillova) se začala obávat, že rozhodné obranné kroky Československa mohou Británii, díky její solidaritě s Francií a díky francouzko-československé smlouvě z roku 1935, dostat do války, aniž by tomu mohla britská vláda zabránit“³⁰ Výsledky květnové krize tedy nahrály Hitlerovi, který zakázal přesun všech jednotek a tím se projevil jako ten, co chce mír a Beneš jako ten, co chce válku. Hitler však tajně prozradil svým armádním špičkám, že tímto krokem chtěl docílit oprávnění vojensky zaútočit na ČSR.³¹ Britská vláda se v této situaci pokusila vzít věci do svých rukou a uskutečnila tzv. „plán Zet“, který spočíval v cestě Chamberlaina k Hitlerovi. Tato cesta se uskutečnila 15. září. Hitler ovšem pouze oznámil, že bere sudetoněmeckou otázku do svých rukou a žádá českomoravské pohraničí, kde žije více jak 3 miliony Němců. Pokud by se tak nestalo, hrozil Hitler válkou. Chamberlain těmito požadavky nebyl nikterak zaskočen a přislíbil je uznat v případě, že s nimi bude souhlasit i Francie. Francie také požadavky uznala a společně s Anglií vytvořila na Československo nátlak, jehož účelem mělo být vyhovění Hitlerovým požadavkům. Pokud by tak vláda neuskutečnila, Francie a Anglie ponechá Československo jeho vlastnímu osudu.³² Po tomto aktu se rozproudila korespondence, jejímž závěrem bylo, že Československo podmínky nepřijalo a dne 23. září vyhláší všeobecnou mobilizaci vojsk.³³

Hitler neustále vyhrožoval otevřenou válkou, pokud nebudou Sudety připojeny k Německu. Za této situace se do víru dění připojuje italský diktátor Benito Mussolini a nabízí zprostředkování svolání konference. Ta se konala 29. září za přítomnosti předsedů vlád Velké Británie, Francie, Itálie a Německa/Mussoniho a Hitlera. Československá vláda na tuto ni pozvána nebyla. Na konferenci byla podepsána dohoda o odtržení sudetoněmeckého území od Československa, která je známa jako „Mnichovská dohoda“.³⁴

Pro absolutní konec Československa se rozhodl Hitler využít vnitřní rozpory mezi Čechy a Slováky. Již před „Mnichovem“ vznikla na Slovensku strana HSĽS (Hlinkova Slovenská ľudová strana), které se snažila o autonomii Slovenska. Po „Mnichově“ tato snaha

---

²⁸KURAL, V. *Ceski, nemci a mnichovská krizovátka: strucné ctení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 197 p. ISBN 80-246-0360-8, str. 99

²⁹ Neville Chamberlain (1869 – 1940) – britský státník Konzervativní strany, podepsal Mnichovskou dohodu, vedl Velkou Británii během druhé světové války

³⁰tamtéž, str. 102

³¹tamtéž, str. 102

³²tamtéž, str. 126-127

³³tamtéž, str. 146

³⁴tamtéž, str. 148

ještě zesílila.³⁵ Hitler vytvořil nátlak na Slovensko a přes počáteční neúspěchy se mu podařilo zlákat Tisa³⁶ do Berlína, kde hrozil, že v případě odmítnutí vyhlášení samostatného státu Německo vydá Slovensko napospas maďarské armádě. Dne 14. března bylo odhlasováno osamostatnění Slovenska.³⁷ „Mnichov“ a odtržení Slovenska vedlo k posilování moci českých fašistů a k růstu poráženecké nálady ve špičkové politice.³⁸ Podmanění Československa Hitler zakončil 15. března 1939 obsazením „druhé republiky“. Tato akce proběhla v relativním klidu, neboť prezident Hácha po nátlaku (hrozba násilného obsazení vojskem) podepisuje³⁹ „ortel, který zní: *„Prezident českého státu prohlásil, že klade osud českého národa do rukou vůdce Německé říše...“*⁴⁰

3 Karel Husa

3.1 Životopis

Karel Husa se narodil 7. srpna 1921. Rodiče neměli hudební vzdělání, ovšem maminka měla velikou úctu pro umění a vedla Husu a jeho sestru k hudbě. Rodiče si přáli, aby se stal z Karla Husy inženýr a touto cestou ho také později vedli. První větší setkání s hudbou nastalo, když Husovi v 8 letech maminka koupila housle s tím, že až jednou bude inženýr, rád si pro radost zahraje. Hře na housle se učil u profesora Švejnohy, který ho také naučil psát noty. V té době se sestra učí hrát na klavír a Husa napsal první 3 skladby, které ovšem byly nevelkého rozsahu. V roce 1939 studoval Karel Husa techniku a účastnil se protestu kvůli smrti Jana Opletala⁴¹. Krátce nato byly zavřeny vysoké školy a Husa měl být totálně nasazen v Drážďanech. Zlomem v jeho životě se stal koncert České filharmonie (lístek dostal od učitele malířství). Dosud (bylo mu 18 let) žádné koncerty nenavštěvoval, ovšem tento ho natolik uchvátil, že se rozhodl pro studium konzervatoře. Jeho dovednosti na housle nebyly dostatečné a bylo mu tedy doporučeno studium skladby. Po konzultacích u Jaroslava

---

³⁵KURAL, V. *Ceski, nemci a mnichovská krizovatka: strucné ctení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 197 p. ISBN 80-246-0360-8, srr. 156-157

³⁶Jozef Tiso (1887 – 1947) – československý a slovenský politik, předseda autonomních vlád Slovenska, v letech 1939-1945 prezident Slovenského státu, v roce 1947 popraven za vlastizrady

³⁷PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2. dopl. vyd. Praha: Albatros, 2001, 619 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-0987-0, str. 109

³⁸KURAL, V. *Ceski, nemci a mnichovská krizovatka: strucné ctení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 197 p. ISBN 80-246-0360-8, str. 158

³⁹PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2. dopl. vyd. Praha: Albatros, 2001, 619 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-0987-0, str. 113

⁴⁰*tamtéž*, str. 113

⁴¹Jan Opletal (1915 – 1939) – student Lékařské fakulty, který byl zabit 11. listopadu 1939 při protinacistické demonstraci.

Řídkého se další rok dostává na konzervatoř a právě do jeho třídy. Otec zprvu nesouhlasil, aby jeho syn studoval hudbu, ovšem nakonec souhlasil.⁴² Před studiem konzervatoře měl být Husa totálně nasazen jako všichni, kteří studovali na vysoké škole. Husa ovšem tuto povinnost zamlčel a rozhodl se rozkaz neposlechnout. Na to se samozřejmě přišlo a se štěstím dostal pouze odklad nastoupení. Husa nakonec totálně nasazen nebyl, neboť nástup mu byl odložen na leden, kdy nakonec povolávali pouze ty, co se narodili v roce 1922.⁴³

Husa maturuje na konzervatoři v roce 1945 a během studia napsal přibližně šest skladeb. V roce 1947 absolvoval se skladbou *Overtura pro orchestr*, kterou sám dirigoval. Od té doby hostoval u Orchestru Českého rozhlasu. Husa také studoval privátně dirigování u profesora Dědečka, ovšem ambice stát se dirigentem nikdy neměl, protože dirigování bral jako pomůcku skladatelovi. Karel Husa byl nadšený z hudebního modernismu a rozhodl se pro studium tohoto stylu přímo v jeho centru. V roce 1945 tedy žádá o stipendium na studium ve Francii, neboť právě tam působily jeho největší vzory. Dirigent Charles Muncha⁴⁴ a skladatel Arthur Honegger. Husa stipendium získává a na podzim v roce 1946 odlétá do Francie.

V Paříži Husa chodil pravidelně každý večer na koncerty a po několika měsících čekání se dostává na vysněná studia u Honeggera.⁴⁵ V této době byla poválečná Paříž střediskem hudebního dění a Husa se zde setkává například s Igorem Stravinským, Bélou Bartókem, Arnoldem Schönbergem a dalšími. Tato setkání popuzoval a v Husovi hledání vlastní identity a touhu po setkání dalších. Proto se také rozhodl zůstat v Paříži i po absolutoriu u Honeggera. Toto rozhodnutí bylo ohroženo příkazem z komunistického Československa. Karel Husa se měl neprodleně vrátit do vlasti. V případě, že tak neučiní, ztratí státní příslušnost. Karel Husa se rozhodl příkaz neposlechnout a roku 1948 zůstal v Paříži. Díky tomu se jeho tvorba nemusela potýkat se socialistickým realismem⁴⁶. Husa dostal ultimátum, aby se do srpna roku 1949 vrátil do Československa. To ovšem nesplnil

---

⁴²SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (1/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 1. 8. 2011, 11:30.

⁴³MARHOUNOVÁ, Jana. *Svět hudby na plátně doby*. Vyd. 1. Praha: Empatie, 1993, 230 p. ISBN 80-901-6183-9.

⁴⁴ Charles Munch (1891 – 1948) – francouzský dirigent a houslista, hudební ředitel Boston Symphony Orchestra v letech 1949 – 1962

⁴⁵SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (1/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 1. 8. 2011, 11:30

⁴⁶ Socialistický realismus – umělecký směr schválený v roce 1932 Komunistickou stranou Sovětského svazu ideově vycházející z oslavy režimu

a ztratil československé občanství, načež dostal ve Francii dočasné občanství na 10 let. V roce 1952 se oženil.

Husa ve Francii vystudoval dirigování na konzervatoři a v roce 1953, díky doporučení z této školy, dirigoval první evropské provedení skladby *Zázračný mandarín* od Bély Bartóka. Jeho provedení přijala kritika velmi kladně a tento úspěch Husovi otevřel bránu do dirigentského světa. Velkou inspirací v Husově tvorbě byla poezie, například básně od Otokara Březny, Petra Bezruče, Jaroslava Seiferta a dalších. V komponování byl Husa otevřený všem směrům a přijímal tvorbu všech autorů.⁴⁷

V roce 1954 se Karel Husa vydává do USA, kde přijal místo profesora skladby na Cornellově univerzitě v americkém městě Ithaca, kde nakonec vyučoval 38 let a svou práci miloval. V Cornellu Husu uchvátily příroda a celkové prostředí, ze kterého čerpal sílu a inspiraci. Dvě třetiny skladeb složil na břehu jezera, kde měl s rodinou chatu. Kromě skladeb pro symfonický orchestr skládal Karel Husa také pro orchestr dechový, který je zvláště v USA velmi oblíbený a je tam, na rozdíl od Evropy, považován za seskupení rovnocenné orchestru symfonickému. I v případě skladatelových kompozičních kvalit je velmi těžké se skladatelsky prosadit, ovšem postupem let se dirigentské jméno Karla Husy dostávalo do podvědomí dirigentů, posluchačů a interpretů, a to díky nemalé pomoci jeho přátel z dirigentské nebo publicistické sféry. Největším skokem ve skladatelské dráze bylo ovšem provedení skladby *Hudba pro Prahu 1968* v roce 1969 ve Washingtonu.⁴⁸ Husa dirigoval orchestry po celém světě. Například pravidelně v belgickém Bruselu na SIMC, kde prováděl nejen své skladby, ale také skladby od dalších českých autorů. Dále dirigoval v Paříži rozhlasové orchestry, hostoval v BBC Manchester, v Hamburgu, ve Švýcarsku, v Lausanne, v Ženevě a v dalších zemích.⁴⁹ Mimo skladeb pro velké orchestry skládal Husa také pro školní orchestry a zároveň i tyto orchestry dirigoval. Tyto orchestry nejsou pouze u škol uměleckých, bývají již na středních školách. Husa tyto orchestry vnímal velmi pozitivně, neboť podle něho není důležité pokaždé hrát jako profesionální filharmonie, ale pěstovat hudbu kvůli zájmu a lásce k ní samotné.

---

⁴⁷SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (2/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 2. 8. 2011, 11:30.

⁴⁸SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (3/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 3. 8. 2011, 11:30

⁴⁹SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (2/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 2. 8. 2011, 11:30.

Jedna z nejvýznamnějších, a zároveň nejoblíbenějších, skladeb od Karla Husy je skladba *Hudba pro Prahu 1968*, kterou napsal na popud vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, a zúročil v ní své zážitky z roku 1939, protože neviděl v okupaci velký rozdíl. Husa říká: „*Okupace je prostě okupace.*“ Další významnou skladbou je *Smyčcový kvartet č. 3*, za který dostal Pulitzerovu cenu. Právě tyto dvě skladby velmi výrazně napomohly pozdějším úspěchům a díky nim také získal nakladatele, který vydává díla Husy až do současnosti. Skladba *Hudba pro Prahu 1968* zapříčinila zákaz interpretace skladatelových skladeb v Československu. Začaly se hrát až v roce 1990 počínaje právě onou „*hudbou pro Prahu*“.⁵⁰

Karel Husa vyučoval na Cornellově univerzitě až do roku 1992, kdy odešel do důchodu. Mezi jeho ocenění patří mimo jiné Grawemeyer Award za smyčcový kvartet, medaile za zásluhy 1. stupně České republiky a stříbrná medaile Hlavního města Prahy. Dalšími významnými díly jsou například skladby *Apotheosis of This Earth*, ve které se Husa staví proti znečišťování planety, *The Trojan Women* a *Concerto for Wind Ensemble*. Jedním z posledních jeho děl je skladba *Three Studies for solo clarinet* kterou komponoval pro mezinárodní klarinetovou soutěž konanou v roce 2008, která byla v rámci festivalu Pražské jaro.⁵¹ V současnosti žije v Severní Karolíně a neustále komponuje.⁵²

3.2 Analyzované skladby

Seznam skladeb⁵³ Karla Husy je seřazený chronologicky a podle obsazení nástrojů. Jedná se o výběr děl z let 1942-1945, 1952-1954, 1967-1969 a 1989-1991. Tyto roky byly vybrány s ohledem na zařazení analyzovaných skladeb do autorovy celkové tvorby

---

⁵⁰SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (3/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 3. 8. 2011, 11:30

⁵¹Karel Husa: Long Biography - Music Sales Classical. *Music Sales Classical* [online]. 2012 [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <http://www.musicsalesclassical.com/composer/long-bio/karel-husa>

⁵²SPISÁROVÁ, Renáta. Osudy hudebního skladatele Karla Husy. *Český rozhlas - Vltava: Klasická hudba, literatura a rozhlasové hry, publicistika* [online]. 2011 [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/vltava/literatura/_zprava/osudy-hudebniho-skladatele-karla-husy--928870

⁵³ *Smyčcový kvartet "0"* (1943), *Sonatina* (1943), *Předehra pro velký orchestr* (1944), *Sinfonietta pro komorní orchestr* (1944), *Suíta pro violu a klavír* (1945), *Sonatina pro housle a klavír* (1945), *Sonáta pro klavír č. 1* (1952), *Musique d'amateurs, Four Easy Pieces* (1952), *Portrait pro smyčce* (1953), *Symfonie č. 1* (1953), *Smyčcový kvartet č. 2* (1953), *Koncert pro altsaxofon a koncertní dechový orchestr* (1967), *Hudba pro Prahu 1968* (1968), *Smyčcový kvartet č. 3* (1968), *Divertimento pro žesťový kvintet* (1968), *Předehra „Mládí“* (1990), *Smyčcový kvartet č. 4* (1990), *Cayuga Lake (Memories)* (1991)

3.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace

V poválečném Československu se v letech 1945-1947 připravovali komunisté na převzetí moci. Toto snažení započalo již během druhé světové války, kdy komunisté spolupracovali se Sovětským svazem a snažili se o narušení činnosti ostatních stran.,,Pro dosažení svých cílů komunisté používali nejrůznější prostředky. KSĈ měla k dispozici poměrně rozsáhlou síť důvěrníků a informátorů, často tajných členů KSĈ, působících v ostatních stranách NF na nejrůznějších postech.“⁵⁴Tyto informátory řídil Evidenční odbor ÚV KSĈ a mimo jiné měla díky těmto informátorům komunistická strana k dispozici zápisy zasedání jiných politických stran. Komunistická strana se zaměřila na infiltrování do ostatních stran a snažila se zakládat levicové frakce uvnitř stran a tím narušit jejich suverenitu. Toto počínání bylo jedním z oficiálních cílů strany.

Neméně důležitá byla infiltrace do bezpečnostních složek, přičemž tito komunisté měli velkou moc na celou stranu díky vazbám na sovětské zpravodajce a hájili zájmy Sovětského svazu v Československu již od konce druhé světové války. „Vytvoření Sboru národní bezpečnosti v červenci 1947, skládajícího se ze složek pořádkové, kriminální, státně bezpečnostní a zpravodajské, jako jediné instituce, vedlo k centralizaci a posílení pozice ministerstva vnitra obsazeného komunisty. Především složky Státní bezpečnosti a v armádě vzniklé útvary Obranného zpravodajství zaměřily svoji činnost na sledování, odhalování a trestání odpůrců KSĈ.“⁵⁵ Jednou z metod boje proti nekomunistickým stranám patřily provokace a pro tento účel byla ustanovena skupina tzv. regionálních rezidentů. Skupina například rozbíjela veřejné schůze jiných stran, zastrašovali členy atd. Mezi nejvýznamnější provokační akce, které později přispěly k vládní krizi, byly akce známé pod názvem *krčmaňská aféra* a *mostecká aféra*.

Vyhrocené spory mezi komunistickými a nekomunistickými ministry nastaly koncem roku 1947. Komunisté se bez dohody v koalici snažili o důležité změny a ostatní ministři proti těmto pokusům bojovali. Činnost vlády byla tímto komunistickým snažením neustále

---

⁵⁴ TOTEV, Jonko. Únor 1948: dlouhodobá příprava komunistů na převzetí moci. *TOTALITA.CZ: Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1948/1948_01.php

⁵⁵ *tamtéž*

oslabována, až se v listopadu přestala Národní fronta⁵⁶ scházet. Od této chvíle komunisté začali pracovat na zavedení cenzury pro tisk, který kritizoval Sovětský svaz, vládu a znárodnění průmyslu.⁵⁷

Navzdory těmto postupům zdánlivých úspěchů komunistické strany nebylo sovětské velvyslanectví v Praze s vývojem spokojeno a vysílalo pesimistické zprávy do Sovětského svazu. Sovětské vedení v návaznosti na tyto zprávy vyslalo zvláštní brigádu KGB čítající 400 do civilu převlečených mužů. Ti měli za úkol podporu komunistů v Československu a ochranu Klementa Gottwalda. V únoru roku 1948 nastala vládní krize a došlo k několika událostem, které vedly k převzetí moci komunistickou stranou. Dne 11. března byla usnesena nová komunistická vláda, které v Národním shromáždění vyslovili důvěru všichni přítomní poslanci. Ti, kteří by mohli hlasovat proti, se na protest proti KSČ vzdali poslaneckého mandátu, nebo uprchli do emigrace. Dne 9. května byla ústavou vyhlášena lidově demokratická republika a následně 30. května proběhly volby do Národního shromáždění, které měly vynucenou účast, a možností bylo volit pouze jedinou stranu. Jako nový prezident nastupuje do úřadu Klement Gottwald, který nahradil pro nemoc a odpor k nové ústavě odstoupujícího Edvarda Beneše.⁵⁸

Tento politický převrat by se téměř mohl považovat za puč. Ovšem být tomu tak nemůže. „*Nebyl reálně splněn jeden ze základních atributů, nedošlo k násilnému převzetí moci pomocí ozbrojených složek. Je nutné si ale uvědomit, že komunisté během celé vládní krize disponovali velkým počtem ozbrojených sil. K okamžitému zásahu byly připraveny oddíly Bezpečnosti, Lidových milicí, pohraničních pluků, na Slovensku byli aktivováni partyzáni ze Svazu slovenských partyzánů (připraveni táhnout na Prahu). Komunisté tak měli ve zbrani tisíce lidí. Je zřejmé, že v případě potřeby by tyto ozbrojené síly neváhali pro prosazení svých zájmů okamžitě použít.*“⁵⁹Tento politický převrat se odehrál mimo jiné za

---

⁵⁶ Národní fronta - seskupení politických stran a společenských organizací v Československu v letech 1945-90

⁵⁷TOTEV, Jonko. Únor 1948: dlouhodobá příprava komunistů na převzetí moci. *TOTALITA.CZ: Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1948/1948_01.php

⁵⁸PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2. dopl. vyd. Praha: Albatros, 2001, 619 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-0987-0, str. 261-272

⁵⁹TONEV, Jonko. Únor 1948: převrat nebo legální převzetí moci. *TOTALITA.CZ: Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1948/1948_03.php

pomoci zastrahování, porušování ústavy a zákonů, politických čistek, omezování svobody tisku a nepodložených zatýkání. Komunistická strana pak zůstala u moci až do roku 1989.⁶⁰

4 Jan Novák

4.1 Životopis

Jan Novák se narodil v roce 1921 v Nové Říši na Moravě⁶¹. Rodina, ve které skladatel vyrůstal, byla hudbě velmi kladně nakloněna. Jana Nováka učil otec hře na klavír a strýc na housle.⁶² V roce 1939 nastupuje na gymnázium v Brně, kde dokončuje své středoškolské vzdělání. Během studia na gymnáziu navštěvuje Jan Novák Františka Schäfera,⁶³ u kterého se učí na klavír. Z tohoto důvodu mohl v roce 1940 nastoupit do druhého ročníku konzervatoře v Brně. Studuje zde klavír, skladbu a dirigování. Studium na konzervatoři ovšem trvalo déle, než bylo původně předpokládáno. Jan Novák byl totálně nasazen do Německa, kde nakonec zůstal dva a půl roku. Na sklonku války Jan Novák z Německa uprchl a na konzervatoři absolvoval až v roce 1946 skladbami *Smyčcovým kvartetem* a *Taneční suitou pro orchestr*.⁶⁴ Po absolutoriu pokračuje Novák ve studiu na AMU v Praze.⁶⁵ Ovšem když byla založena Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Novák se vrací do Brna za svým profesorem z konzervatoře, Vilémem Petrželou, který začal na JAMU vyučovat.

Díky skladbě *Serenáda pro malý orchestr* získal Novák v roce 1947 stipendium nadace Jaroslava Ježka⁶⁶. Díky tomuto stipendiu mohl vycestovat do USA, kde studoval u Aarona Coplanda a hlavně u Bohuslava Martinů, který měl na Novákovu tvorbu obrovský vliv.

Z New Yorku odjíždí v únoru roku 1948 a do Československa přijel v den komunistického puče, 25. února. Rok po návratu z USA se oženil s Eliškou Hanouskovou. Společně žili v Brně, kde Novák působil jako skladatel na volné noze (svá díla neustále

---

⁶⁰ *tamtéž*

⁶¹ *Pražské jaro: 64. mezinárodní hudební festival = Prague spring : 64th international music festival*. Praha: Pražské jaro, c2009, 53 brožur. ISBN 978-80-7383-189-9.

⁶² Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00.

⁶³ František Schäfner (1875 – 1962) – český pianista, pedagog a skladatel. Profesor brněnské konzervatoře a JAMU. (2)

⁶⁴ FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

⁶⁵ Skladatel: Životopis. NOVÁKOVÁ, Clara. *Jan Novák* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=biography&lang=cz>

⁶⁶ Nadace byla založena po 2. Světové válce vdovou po Jaroslavu Ježkovi. Výtěžek fondu každoročně umožňoval jednomu studentovi roční studium ve Spojených státech.

konzultuje s Bohuslavem Martinů) a občasně vystupoval jako sólový klavírista.⁶⁷ Mnoho děl, jež Novák napsal, nikdy nebylo provedeno, neboť on sám byl sobě velkým kritikem.⁶⁸ Mimo to patřil k důležitým postavám společenského dění v Brně. Podílel se například na založení „Tvůrčí skupiny A“⁶⁹ ⁷⁰. Skladatel se od začátku své tvorby projevoval jako velký talent. V Československém hudebním slovníku osob a institucí je možné najít toto: „*Nadějný skladatel, technicky velmi vyspělý, jehož svižná melodika, živelně proudící rytmus, smysl pro formu a skvělý zvuk i nerozpačitý, zpravidla optimistický výraz jeví značný vliv Boh. Martinů, nověji jazzu ...*“⁷¹.

Postupem času ovšem přestává být pro komunistickou stranu Jan Novák přijatelný, neboť jakožto skladatel nepsal svá díla ve stylu socialistického realismu. Stranou mu byla vytýkána abstrakce a „prázdný artismus“. Trnem v oku komunistické straně byla Novákova latina. Tento jazyk bylo možné až příliš spojit s náboženstvím a nikterak nesouvisel se socialismem. Novák ale i nadále píše latinské texty a pro svá díla používá verše Horatiovy, Catullovy aj.⁷² Latinu nevyužíval pouze při své tvorbě. V Brně například založil kroužek, kde se mluvilo pouze latinsky.⁷³ Skladatel mimo jiné používá ve svých skladbách dodekafonii a prvky jazzu, což jen přispívá k jeho nepřijatelnosti pro komunistický režim. Vše vrcholí Novákovým vyloučením ze svazu skladatelů. Ovšem nic nedonutilo Jana Nováka, aby změnil své tvůrčí názory. V tomto období se z něho stává skladatel filmové a scénické hudby (například hudba pro filmy Jiřího Trnky).⁷⁴ Ta mu byla hlavním zdrojem příjmů, neboť v této době nebylo v Brně mnoho příležitostí pro uplatnění skladatele na volné noze. V roce 1962 se

---

⁶⁷FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

⁶⁸Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00.

⁶⁹ Skladatelská skupina, která byla vyhlášena roku 1963. Byla první skupinou v rámci Svazu československých skladatelů. Od počátku vyhlášení však byla režimu trnem v oku a byla brána jako ohrožení ideové jednoty. Skladatelé této skupiny byli Josef Berg, Miloslav Ištván, Jan Novák, Alois Piňos a Zdeněk Pololáník.

⁷⁰*Pražské jaro: 64. mezinárodní hudební festival = Prague spring : 64th international music festival*. Praha: Pražské jaro, c2009, 53 brožur. ISBN 978-80-7383-189-9.

⁷¹ ⁷¹FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

⁷²Skladatel: Životopis. NOVÁKOVÁ, Clara. *Jan Novák* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=biography&lang=cz>

⁷³Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00.

⁷⁴Skladatel: Životopis. NOVÁKOVÁ, Clara. *Jan Novák* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=biography&lang=cz>

Jan Novák rozhodl pro neúčast při volbách, neboť byl znám jejich výsledek dříve, než byly vypsaný. Tento akt byl příčinou jeho vyloučení z veřejného života.⁷⁵

V srpnu roku 1968, kdy nastala okupace Československa, byl Novák s Kühnovým smíšeným sborem⁷⁶ v Itálii. Poté, co se již jednou vrátil ze zahraničí (1948), se rozhodl, že stejnou chybu dvakrát neudělá.⁷⁷ Skladatel prohlásil, že se do Československa vrátí teprve tehdy, až v naší zemi nebude jediný okupační voják.⁷⁸ Manželka Eliška a jejich dvě dcery naštěstí zvládly vycestovat do Vídně, kde se s Janem Novákem setkávají. V tento okamžik začíná jejich emigrace. Skladatelova hudba je následně v Československu potírána a nové skladby se již přes hranice nedostanou. Ve Vídni nastalo rozhodování, kam dál. Konečné rozhodnutí padlo na západní Německo. Tam měl Jan Novák několik známých v řadách profesorů latinského jazyka. Dne 12. září získali Novákové vízum a odjeli do Ulmu. V Ulmu žili u Bernharda Rövenstruncka společně s Dušanem a Renatou Pandulovými, kteří byli v podobné situaci. Německo ale bylo pouze přestupní stanicí pro Dánsko. V Dánsku připravoval jejich příjezd František Kopečný⁷⁹, který působil na konzervatoři v Århusu, kde vyjednal místo korepetitorky pro Elišku Novákovou.

V Dánsku prožívala rodina příjemné časy (které ovšem mírně kazilo to, že nedostali politický asyl, nýbrž pouze provizorní pasy) plné svobody, která byla o to více patrná v porovnání s dosavadním životem v ČSSR. V létě roku 1969 se Jan Novák zúčastnil kompoziční soutěže v italském městě Rovereto. Skladbou *Mimus magicus* tuto soutěž vyhrál a v létě roku 1969 odjel, aby se zúčastnil jejího premiérového provedení. V Itálii mu bylo nabídnuto, aby se tam i s rodinou přestěhoval. Nabídka to byla pro něho velmi lákavá. Země, kde se mohl dorozumívat latinsky, která má obrovskou historii a bohatou kulturu nebo i možnost většího uznání jeho tvorby. Pro nabídku se bez dlouhého váhání rozhodl a na podzim v roce 1969 se i s rodinou stěhuje do Itálie.⁸⁰

---

⁷⁵FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

⁷⁶Kühnův smíšený sbor – významné české hudební těleso působící od roku 1959

⁷⁷Skladatel: Životopis. NOVÁKOVÁ, Clara. *Jan Novák* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=biography&lang=cz>

⁷⁸FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

⁷⁹František Kopečný (1909 – 1990) – violoncellista Státní filharmonie Brno. V roce 1959 hrál při premiéře Capriccio pro violoncello a orchestr od Jana Nováka. V roce 1966 se stal pomocí agentury Pragokonzert vedoucím skupiny violoncell v symfonickém orchestru v Århusu. (4)

⁸⁰NACHMILEROVÁ, Eva. *Jan Novák (192-1984): Kapitoly z tvůrčí biografie*. Praha, 2013. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/101984/>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jarmila Gabrielová, CSc, str. 53-55

Rodina se usídlila v Italském městě Rovereto. Z počátku panovaly z Itálie velké rozpaky. Životní úroveň se s Dánskem nedala srovnat. „*Realita života v Itálii, kde tehdy podle slov mladší dcery Clary „panoval ještě středověk“ tak byla především pro manželku skladatele šok. V počátečním období byla rozhodnuta vrátit se zpět do Dánska, nakonec se rozhodla kvůli manželovi zůstat.*“⁸¹ Jan Novák vyučoval v Roventu hru na klavír a působil jako skladatel. V Itálii se ujalo vydávání Novákových skladeb první nakladatelství.⁸² Později převzala Novákův úvazek hry na klavír manželka Eliška, aby se skladatel mohl plně věnovat komponování skladeb. Po prvotních rozpacích byl Jan Novák v Roventu spokojen. Románská kultura a místní klima, to mu bylo velmi blízké. Ovšem ne vše bylo ideální. Jako skladatel se v malém městě cítil odříznutý a nesouhlasil s tvorbou italských skladatelů. Navíc byla v Itálii velmi silná komunistická strana a společenské prostředí pro umělce-emigranty z Československa nebylo příznivé, neboť většina italských umělců té doby sympatizovala s italskými komunisty. Z těchto důvodů a kvůli zajištění kvalitního vzdělání pro dcery se po sedmi letech v Roveretu Novák rozhodl přestěhovat do Německa.⁸³

S rodinou se usídlil v Ulmu, kde se Novák setkává s velkým uznáním svého díla. Během pobytu v Německu bylo Novákovi nabídnuto provedení oratoria *Dido*. Nabídku dostal od Rafaela Kubelíka a provedení mělo proběhnout v New Yorku Newyorskou filharmonií. Tuto příležitost považoval Novák za absolutní vrchol své skladatelské kariéry. Bohužel, provedení se nedočkal. Z důvodu zranění Rafaela Kubelíka⁸⁴ bylo nastudování oratoria odloženo. Jan Novák v té době onemocněl a akce proběhla až po jeho smrti pod vedením dirigenta Martina Turnovského⁸⁵. Jan Novák zemřel 17. listopadu roku 1984 a byl pohřben v Roveretu. Splnění svého přání vrátit se do vlasti se tedy nedočkal.⁸⁶

---

⁸¹ *tamtéž*, str. 56

⁸² Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00

⁸³ *tamtéž*, str. 60-65

⁸⁴ Rafael Kubelík (1914 – 1996) – Český dirigent a skladatel. Mimo jiné dirigoval v Metropolitní opeře v New Yorku, byl ředitelem Chicagského symfonického orchestru a šéfdirigentem Symfonického orchestru Bavorského rozhlasu.(7)

⁸⁵ Martin Turnovský (1928) – Český dirigent působící po roce 1968 v emigraci. Dirigoval orchestr Norské státní opery v Oslu, západoněmeckou Operu v Bonnu aj..(8)

⁸⁶ Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00

4.2 Analyzované skladby

Seznam skladeb⁸⁷ Jana Nováka je seřazený chronologicky a podle obsazení nástrojů. Jedná se o výběr děl z let 1944-1947, 1957-1961, 1966-1968, 1976-1978 a 1980-1982. Tyto roky byly vybrány s ohledem na zařazení analyzovaných skladeb do autorovy celkové tvorby.

4.3 Politická situace v Československu v období autorovy emigrace

Začátkem šedesátých let proběhl v Československé socialistické republice ekonomický pokles. Díky tomu ztrácí prezident a první tajemník ústředního výboru KSČ Antonín Novotný podporu a započal vnitřní boj s Alexandrem Dubčekem. Novotnému se přes veškerou snahu nepodařilo funkci prvního tajemníka udržet a 5. ledna 1967 se prvním tajemníkem stává Alexander Dubček, kterého Sovětské vedení kladně přijalo.⁸⁸ Dění v Československu se mezitím vyvíjelo směrem k demokratizaci strany a reformám. Veškeré změny byly od začátku podporovány sdělovacími prostředky. Například kritika kroků

---

⁸⁷ *Smyčcové kvarteto* (1946), *Kasace pro 2 trumpety a 2 trombóny* (1946), *Carmina Sulamitis pro mezzosoprán a klavír nebo malý orchestr na text Písňe písní* (1947), *Concertino pro dechové kvinteto* (1957), *Toccata Chromatica* (1957), *Capriccio pro violoncello a klavír* (1958), *Capriccio pro violoncello a malý orchestr* (1958), *Závišova píseň pro tenor a orchestr* (1958), *Tres Cantilenae pro 3 hlasy* (1958), *Variace na téma Bohuslava Martinů* (1959), *X Horatii carmina pro zpěv a klavír* (1959), *Sonata Brevis* (1960), *Inventiones per tonos XII* (1960), *Trápení* (Kachyňa, 1961), *Kočár do Vídně* (Kachyňa, 1966), *Ukradená vzducholod'* (Karel Zeman, 1966), *Písnička pro Števu, pro pikolu a klavír* (1967), *Amores Sulpiciae pro 4 ženské hlasy* (1967), *Meditatio Canina, pro 3hlasý dětský nebo ženský sbor* (1967), *In ponte Pragensi pro ženský sbor* (1967), *Dido, narratio cantica lamenta pro mezzosoprán, recitátora, mužský sbor a orchestr* (1967), *Noc nevěsty* (Kachyňa, 1967), *O crudelis Alexi, pro vyšší hlas a klavír* (1968), *Catulli Lesbia, pro mužský sbor* (1968), *Exercitia Mythologica pro 4-8hlasý komorní sbor* (1968), *Iubilaciones* (1976), *Harmonikář* (1976), *Sonatina pro flétnu a klavír* (1976), *Cithara Poetica* (1977), *Choreae Vernales pro flétnu a klavír, nebo flétnu a kytaru* (1977), *Smyčcové kvarteto no 1* (1977), *Concentus Biiugis pro klavír čtyřručně + smyčcový orchestr* (1977), *Musis amicus pro vyšší hlas a klavír* (1976), *Sub Galli Cantum* (1977), *Politicon pro 4hlasý mužský sbor* (1977), *Parvum Officium pro housle a hornu* (1976), *VI Inventiones quattuor manibus* (1978), *Sonata Gemella pro 2 flétny* (1978), *Ludi Symphoniaci I* (1978), *Bene Uxorati Viri Cantus pro smíšený sbor* (1978), *Cantica* (1978), *Elegantiae Tripudiorum* (1980), *Sonata solis fidibus* (1980), *Choreae Vernales, pro sólovou flétnu, smyčcový orchestr, a harfu s celestou nebo klavír* (1980), *Elegantiae Tripudiorum pro malý orchestr* (1980), *Eis Aphroditen, 6hlasý hymnus pro smíšený sbor* (1980), *Notturmo e Toccata* (1980), *Bucolicon* (1980), *Cinque capricci* (1980), *Šest malých fug pro 5 prstů* (1981), *Phantasie* (1981), *Sonata super „Hoson Zes...“ pro flétnu nebo housle a klavír* (1981), *Rotundelli pro violoncello a klavír* (1981), *Sonata Serenata pro housle a kytaru* (1981), *Sonata da Chiesa I pro violu a varhany* (1981), *Sonata da Chiesa II pro flétnu a varhany* (1981), *Ludi Concertantes pro 18 nástrojů* (1981), *Aesopia, 6 zpívaných a tančených bajek podle Phaedra pro 4hlasý smíšený sbor a dva klavíry, nebo Aesopia minora, koncertní verze pro sbor a malý orchestr* (1981), *WIR* (Vojtěch Jasný, 1981), *Prima Sonata* (1982), *Sonata Rustica pro harmoniku a klavír* (1982), *Sonata Tribus pro flétnu, housle a klavír* (1982), *Sonata Phantasia pro violoncello, fagot a klavír* (1982), *Streptitus Festivi pro 4 horny* (1982), *Vernalis Temporis Symphonia, pro ohestr, sbor a sólisty SATB nebo malý sbor* (1982)

⁸⁸ EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vysokéhrad, 2007, 63 p. ISBN 978-807-0219-034, str. 7-8

komunistické strany v Rudém právu byla do té doby nemyslitelná. Dne 22. března oznámil Novotný po nátlaku abdikaci i na funkci prezidenta.

Popularita reformátorů strany postupem času rychle rostla. Zvyšoval se náklad novin, sledovanost televize, poslech rozhlasu a v domácnostech se začalo hovořit o politice. Vedle zvolení Dubčeka bylo pro reformaci zásadní dubnové zasedání, kde byl schválen *Akční program*, ve kterém byly sepsány zásady reformy komunistického režimu. Do ústředního vedení KSČ byli zvoleni noví straníci, kteří byli nakloněni změnám ve straně. Velkou změnou bylo zrušení cenzury, vznik nekomunistických společenských organizací a politických iniciativ. Společností byly tyto změny přijímány s optimismem (například *Svátek práce* poprvé proběhl bez režie strany). Demokratizace neproběhla pouze ve společnosti, ale i v samotné KSČ, ovšem formovala se menšina konzervativců, kteří byli pro zmírnění a zpomalení reformace strany. Tyto změny nezůstaly bez povšimnutí v SSSR a byly hodnoceny jako nebezpečné. Ekonomická reforma byla označována jako návrat ke kapitalismu a demokratizace KSČ jako kontrarevoluce.⁸⁹

Během těchto událostí se v zahraničí formovala *varšavská pětka* (SSR, NDR, Polsko, Maďarsko a Bulharsko), jejíž členové byli zásadně proti dění v Československu. Dne 4. a 5. května bylo sovětským vůdcem pozváno vedení ÚV, po kterém Brežněv žádal vysvětlení a slib nápravy polednového dění. Brežněv kritizoval především zrušení cenzury a vznik nekomunistických iniciativ. V červenci představitelé *varšavské pětky* vyzívali v dopise československé reformní představitel, aby bojovali proti pravici, zakázali všechny nové iniciativy a spolky, obnovili cenzuru a dodržovali zásady marxismu-leninismu. Tento dopis byl zveřejněn v československých sdělovacích prostředcích a způsobil vlnu rozhořčení, neboť připomínal dění Mnichova (1938). Odpovědi československých reformních představitelů bylo to, že návrat k nedemokratickým způsobům není možný. Brežněv definitivně přestal Dubčekovi věřit a vydal příkaz k operaci *Dunaj* a vojska *varšavské pětky* se vydala směrem k československým hranicím.⁹⁰

Odpor Československa nebyl okupanty předpokládán a 20. srpna večer začala operace *Dunaj*. Operace měla jasný cíl, a to vojenské obsazení Československa. Tato vojenská akce byla nejrozsáhlejší v historii poválečné Evropy. Velení armád SSSR, NDR, Polska, Maďarska a Bulharska vyčlenilo pro tuto akci na 600 000 vojáků. Společně s vojsky se na cestu také

---

⁸⁹EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vysokéhrad, 2007, 63 p. ISBN 978-807-0219-034, str. 14-19

⁹⁰*tamtéž*, str. 24-27

vydali sovětští velvyslanci a generálové, kteří za pomoci spiklenců z míst u prezidenta Svobody a na generálním štábu v podstatě přebrali velení nad Československem. Z těchto míst byly vydány rozkazy, aby československá armáda nekladla odpor. Předsednictvo ÚV KSČ s okupací nesouhlasilo a sepsalo *provolání Všem lidu Československé socialistické republiky*, kde okupaci odsuzovali a vyzývali občany ke klidu, neboť odpor by znamenal pouze ztráty na životech. Tento spis publikovalo *Rudé právo* a v plném znění ho odvysílal *Československý rozhlas*. Hlavním cílem okupantů byly vládní budovy. Obsazena byla budova sekretariátu ÚV KSČ, kde padla pravděpodobně první oběť okupace. V ranních a dopoledních hodinách 21. srpna byly obsazovány další budovy státních úřadů po celé zemi. Obsazeny byly také redakce sdělovacích prostředků. Symbolem okupace se stalo obsazení *Československého rozhlasu*, který i během obklíčení neustále vysílal, před jehož budovou kladli demonstranti velký odpor a kde padlo nemalé množství Čechoslováků.⁹¹

V dopoledních hodinách byli zatčeni Dubček, Smrkovský, Kriegel a Špaček a následně uneseni do Užhorodu. Poté se chtěli moci ujmout spiklenci, vedení A. Indrou a V. Biřákem, ovšem prezident Svoboda jejich návrhy zamítl. Neustále zde totiž fungovala legitimní vláda, ač neúplná, které Svoboda důvěřoval. „*Na utajených místech v centru Prahy se schází také Národní shromáždění (parlament) a neúplný ústřední výbor KSČ.*“⁹² Oba orgány invazi odsoudily a městský výbor KSČ oznámil termín mimořádného sjezdu, a to na 22. srpna.⁹³ Tento sjezd se přes snahu okupačních vojsk o jeho narušení uskutečnil a bylo na něm zvoleno nové předsednictvo i ústřední výbor (v nejvyšších funkcích zůstali unesení představitelé). Bylo přijato prohlášení, kde se ostře kritizovala okupace a kde byla výzva určená cizím vojskům, aby opustily Československo. Na tomto sjezdu se také strana zbavila všech spiklenců kolem Indry a Biřáka. Sovětský vůdce Brežněv tedy nemohl počítat s novým vedením, které by bylo na jeho straně, a rozhodl se hledat jiné řešení.

Řešení spočívalo v politickém nátlaku. Prezident Svoboda a delegace členů ÚV dostali pozvání do Kremlu, kde měli společně s unesenými představiteli strany jednat o budoucnosti Československa. Samotná delegace vzbuzovala kritiku ve straně a veřejnosti, neboť byla složena z konzervativců a neobsahovala jediného reformistu. Jednání v Moskvě začalo 23. srpna a probíhalo v několika separátních schůzkách, během kterých se Brežněvovi podařilo přesvědčit prezidenta Svobodu, který později společně s delegací (v čele s Gustavem

---

⁹¹EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vysokohrad, 2007, 63 p. ISBN 978-807-0219-034, str. 30-33

⁹²*tamtéž*, str. 36

⁹³*tamtéž*, str. 36

Husákem) naléhal na unesené reformisty, aby podepsali tzv. *moskevský protokol*. Ten mimo jiné obsahoval souhlas s dočasným pobytem sovětských vojsk v ČSSR, znovuzavedení cenzury a personální změny ve vedení státu i strany podle přání KSS. Pod nátlakem vyhrožování občanskou válkou a krveprolitím nakonec *moskevský protokol* podepisují i reformisté (kromě Františka Kriegela). Tímto krokem započaly události, které vedly k čistkám a personálním změnám ve straně (prvním tajemníkem ÚV KSČ a pozdějším prezidentem ČSSR se stává Gustav Husák), k protestům a demonstracím (sebeupálení Jana Palacha, Jana Zajíce a Evžena Pločka, tzv. hokejová aféra aj.) a hlavně k navrácení k podmínkám před rokem 1968, kdy panovala tvrdá diktatura a nesvoboda.⁹⁴

5 Komparace hudebních děl

Komparace hudebních děl autorů Oskara Moravce, Karla Husy a Jana Nováka je zaměřena hlavně na estetickou funkci díla. Samotné skladby jsem vybíral na základě doporučení (viz přílohy 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11 a 12), významu skladeb a období tvorby. Analytické metody jsem zvolil tři. Analýzu pomocí prožítkovou malbou, analýzu pomocí dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na hudební složky (tempo, dynamika apod.) a analýzu pomocí grafického znázornění skladby. Každá z těchto analýz je jiného zaměření. Analýza prožítkovou malbou je metodou spíše abstraktní, dotazníkové šetření zaměřené na hudební složky je klasická metoda a analýza pomocí grafického znázornění je metoda technického rázu, která se již téměř vymyká hudebním sférám.

5.1 Komparace pomocí analýzy prožítkovou malbou

Během této komparace jsem vycházel z analýzy redukcionistickou metodou. Tuto metodu využívali například Heinrich Schenker, Paul Hindemith a Cooper s Meyerem. V této analýze je výsledku dosaženo pomocí redukce vybraných hudebních složek. Tato technika tedy redukcí kvantity získává kvalitu. Schenker a Hindemith se ve svých analýzách zaměřili na harmonicko-tonální vztahy a Cooper s Meyerem potom na metrorytmičskou složku skladby.⁹⁵

Tato metoda mne inspirovala k úplnému oproštění se od hudebně strukturálních zákonitostí a během analýzy se soustředit na samotné působení skladby, která je vnímána pouze poslechem. Zde je již tedy již vnímáno hudební estetično, což je „*znějící hudbě*

---

⁹⁴EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vysokéhrad, 2007, 63 p. ISBN 978-807-0219-034, str. 52-57

⁹⁵HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010, 309 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-286, str. 239

*přisouzená terciální vlastnost krásy či jiné působivosti (přesvědčivosti, dokonalosti, smysluplnosti, vznešenosti, příjemnosti, vzrušivosti apod.), která vyvolává v posluchači zvláštní pocit libosti, vedoucí k požadavku opakovaného navozování pocitu této libosti.*⁹⁶

Prožitková malba (případně kresba) je technika, kde jsou na plátno přenášeny pocity, v tomto případě pocity z hudebních skladeb. Obrazy vytvořili žáci 8. třídy Základní školy Krčín. V Náhodném pořadí jim byly pouštěny skladby od všech autorů z období před emigrací a skladby z období v emigraci (v případě Oskara Moravce obě z období v emigraci, neboť před emigrací nekomponoval), přičemž žáci bezprostředně vytvářeli obrázky v závislosti na poslech pouštěných skladeb.

5.1.1 Hudební díla Oskara Moravce

Skladby použité pro analýzu pomocí prožitkové malby byly *Carnival Overture* z roku 1945 (viz příloha 16) a *Memorial to Martin Luther King* z roku 1968 (viz příloha 15). V prvním případě bylo důvodem výběru doporučení Robina Elliota (viz příloha 5), velká oblíbenost této skladby (viz kapitola 2.1) a fakt, že je to skladba z počátků jeho emigrace. Druhá skladba byla vybrána na základě doporučení Thimotho Maloneye (viz příloha 2) a Robina Elliota (viz příloha 5). Tato skladba je výjimkou v porovnávaných skladbách, neboť jako jediná přímo odkazuje k nehudebnímu aktu (Martin Luther King). Ovšem v tomto případě je to zároveň velký vliv samotného pobytu v emigraci, neboť není pravděpodobné, že by v totalitním Československu napsal autor skladbu, která odkazuje k dění ve Spojených státech amerických.

5.1.2 Hudební díla Karla Husy

Skladby použité pro analýzu pomocí prožitkové malby byly *Sinfonietta pro malý orchestr* z roku 1944 (viz příloha 14) a *Smyčcový kvartet č. 3* z roku 1968 (viz příloha 13). První skladba je jednou z mála dostupných na nahrávce, které Karel Husa složil před svou emigrací. Svým komornějším obsazením koresponduje s druhou skladbou. Ta byla vybrána na základě Pulitzerovy ceny, kterou právě za *Smyčcový kvartet č. 3* dostal Karel Husa v roce 1969.

---

⁹⁶ VICĀR, Jan a Roman DYKAST. *Hudební estetika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umeĀní v Praze, Hudební fakulta, 1998, 183 p. Studijní texty (Akademie muzických umeĀní v Praze. Hudební fakulta). ISBN 80-858-8330-9, str. 27

5.1.3 Hudební díla Jana Nováka

Skladby použité pro analýzu pomocí prožitkové malby byly *Capriccio pro violoncello a klavír* z roku 1958 (viz příloha 17) a Sonata super „*Hoson Zes...*” z roku 1981 (viz příloha 18). Obě skladby byly vybrány na základě doporučení od Elišky Novákové (viz příloha 8) Pavla Blatného (viz příloha 11) a Aleny Němcové (viz příloha 12)

5.1.4 Výsledky komparace

U této komparace je nutné dbát na zřetel věk respondentů a fakt, že skladby vážné hudby 20. století jsou po harmonické stránce složité a mohou tak vzbuzovat zmatené pocity a například některé souzvučky mohou vyvolávat negativní myšlenky i ve chvíli, autor neměl záměr vyjádřit cokoli negativního, ať své pocity, nebo reakci na nějakou událost. V případě, že by respondenti byli navyklí poslouchat hudbu 20. století, a tím by i pravděpodobně byli staršího věku, by se mohly výsledky považovat za zrcadlení pocitů samotných autorů. V tomto případě je na výsledky nutno nahlížet jako na směr, kterým se skladatel vydával a nikoliv na vyjádření jeho pocitů.

Rozdíl mezi jednotlivými skladbami od Oskara Moravce je velmi zřejmý. Skladba *Carnival Overture*, kterou autor složil nedlouho po emigraci, nabývala světlé barvy, místy se objevily i odstíny tmavší, ovšem v porovnání to bylo zanedbatelné. Na papíru zůstávala nenabarvená místa. Skladba *Memorial to Martin Luther King* pak byla přenesena tmavými barvami a na první pohled jsou znát ostřejší a plnější tahy štětcem.

Stejně jako u obrázků tvořených na skladby od Oskara Moravce, i u skladeb Karla Husy byly patrné velké rozdíly. Skladba *Sinfonietta pro malý orchestr*, kterou autor komponoval před svou emigrací, byla vesměs znázorněna ve světlých barvách, které byly navíc poměrně nevýrazné. Objevovalo se nevelké míchání, většinou byly použity tři barvy a to většinou podobných odstínů (červená, oranžová, žlutá, ...). Skladbu *Smyčcový kvartet č. 3*, kterou Karel Husa složil již v emigraci, znázornili žáci plnějšími barvami tmavých odstínů. U většiny obrázků bylo zakryto téměř celé plátno. Dominantní pak byly ostré tahy štětcem a větší míchání různých barev.

Skladba od Jana Nováka *Capriccio pro violoncello a klavír* byla znázorněna většinou tmavými barvami, ovšem objevovalo se velké míchání a v obrázcích se objevovaly i barvy světlé. Tahy štětcem byly spíše jemnější a táhlé. Skladba „*Hoson Zes...*” byla přenesena na papír spíše světlými barvami, ovšem i zde se projevilo velké míchání barev a občasně se objevily barvy tmavé. Stejně jako v předchozí skladbě jsou tahy štětcem táhlé a pomalé.

Vývoj Oskara Moravce a Karla Husy se zdá být z této analýzy při nejmenším podobný. V obou případech je skladba z dřívějšího období znázorněna světlými barvami a klidnější práci se štětcem a naopak skladby z pozdější tvorby jsou znázorněny barvami tmavými a drsnější práci se štětcem. U Jana Nováka je vývoj opačný. Skladba z období před emigrací je znázorněna barvami tmavých odstínů a skladba z období v emigraci je znázorněna odstíny světlými. Tento fakt vypovídá o odlišnosti osudu Jana Nováka, který se rozhodl emigrovat až po určité době nesouhlasu a problémech s režimem. Dále také tato diference potvrzuje změnu⁹⁷, kterou zmínil Pavel Blatný (viz příloha 11). U Karla Husy a Oskara Moravce se možná jedná pouze o přirozený vývoj a těžko odhadovat, kam by jejich tvorba směřovala v případě setrvání ve vlasti, nicméně to nic nemění na tom, že tato analýza ukazuje jejich vývoj totožný a naopak rozdílný oproti Janu Novákovi, který emigroval za jiných podmínek.

5.2 Komparace pomocí dotazníkového šetření

Hodnocení skladeb za pomoci odpovědí respondentů v dotazníku (viz příloha 24) je zaměřeno na vybrané hudební složky. Na otázky odpovídali pouze oslovení respondenti, u kterých byl hlavním kritériem vztah k hudbě. Všichni respondenti studují konzervatoře, případně jsou absolventem ZUŠ. Respondenti měli za úkol zhodnotit tempo, melodii, dynamiku a barvu skladby a na závěr pak zhodnocení působení skladby na ně samotné. Hodnoceny byly skladby *Smyčcový kvartet nultý* z roku 1943, *Smyčcový kvartet č. 2* z roku (obě od Karla Husy), *Tři invence pro smyčcový kvartet* z roku 1960 a *Smyčcové kvarteto no 1* (obě od Jana Nováka). Tyto skladby jsem vybral za cílem vyřešení otázky, zda má samotná emigrace, myšleno samotný akt odchodu z vlasti, podobný vliv na každého jednoho autora, nebo zda je případný vliv čistě individuální. Skladby byly pro respondenty dostupné na webových stránkách.⁹⁸ V této komparaci jsem vynechal skladby od Oskara Moravce, neboť ten před emigrací nebyl skladatelsky aktivní.

Jak již bylo výše zmíněno, respondenti dotazníku se měli zaměřit na hudební složky tempo, melodii, dynamiku a barvu.

„Melodie je v klasické hudbě nejvýznamnější složkou. Tvoří tvůrčí podstatu tzv. tematiku, rozvíjení hudební struktury z melodických myšlenek – hudebních témat. S tím souvisí

---

⁹⁷ Tím se dostáváme k autorovi jako emigrantovi, kde mohou jen říct, že jsem spíš často upadal do rozpaků. Když jsem dodatečně pak skladby uslyšel. Emigrace patrně způsobila, že se vyrovnával i s odkazem Leoše Janáčka a to začlenění dohromady s prostředky z minulého údobí nebylo nejšťastnější.

⁹⁸ <http://dotaznikexilahudba.weebly.com/>

*i další obecný rys- melodie je hlavní nositelkou hudebního výrazu.*⁹⁹ Z toho vyplývá, že analýza melodické složky je velmi podstatnou. Samotnou analýzu je možné tvořit z několika pohledů. Z pohledu hudební teorie, z pohledu sémantiky a sémiotiky a z pohledu hudební historiografie. V dotazníku je využit pohled hudební teorie, jako například odpověď *graduující, zpěvná, široká* apod. a pohled sémantický, který je spojen s hudebním výrazem. Zde jsou odpovědi navozující pocity, například odpověď *romantická, klidná, drsná* a další.¹⁰⁰

Dynamika neboli zvuková intenzita, je měřitelná za pomoci jednotky decibel, ovšem v rámci hudební analýzy bývá vyjádřena slovy a značkami. Intenzita skladby z hlediska dynamiky je rozložena od absolutního ticha po hluk, který vyvolává bolestivou reakci ve sluchovém ústrojí.¹⁰¹

Zvuková barva je neměřitelný parametr a má spíše metaforický charakter. Vnímání barvy je velmi subjektivní a může být znázorněna určitým vizuálním i hmatovým efektem. V dotazníku jsou odpovědi jako například *ostrá, hustá, temná* a další.¹⁰²

5.2.1 Výsledky dotazníkového šetření

První skupina otázek se zabývala skladbou *Smyčcový kvartet nultý* od Karla Husy. Celkové výsledky dotazníku viz příloha 25.

U této skladby došlo v několika bodech k výrazné shodě respondentů. Nejvýznamnější shody ji skladbu popisují jako skladbu, kde se mění tempo pouze občasné, která obsahuje velké dynamické rozdíly, její melodická linka je dramatická a romantická, barva skladby působí jako měkká a světlá a celkově pak skladba působí energicky, vesele a dramaticky.

Druhá skupina otázek se zabývala skladbou *Smyčcový kvartet č. 2* od Karla Husy. Celkové výsledky dotazníku viz příloha 26.

I u této skladby se objevily odpovědi s vysokým procentem zodpovězení. Dotazovaní ji označili jako skladbu, kde se často mění tempo a tyto změny jsou postupné i náhlé, ve které jsou spíše malé dynamické rozdíly, melodie je nezapamatovatelná a působí neklidně a přerušovaně, barva skladby ostrá a temná a celkově pak skladba působí uspěchaně, dramaticky a nesourodě.

---

⁹⁹ HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010, 309 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-286, str. 65

¹⁰⁰ *tamtéž*, str. 65-111

¹⁰¹ *tamtéž*, str. 171-174

¹⁰² HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010, 309 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-286, str. 174

Třetí skupina otázek se zabývala skladbou *Tři invence pro smyčcový kvartet* od Jana Nováka. Celkové výsledky dotazníku viz příloha 27.

Respondenti tuto skladbu pomocí odpovědí označují jako skladbu, která má spíše jednotné tempo, objevují se v ní velké dynamické rozdíly, které nestupují náhle i pozvolně, melodie působí monotónně, neklidně a má opakující se charakter, barva se dá označit za řídkou a temnou a celkově skladba působí nesourodě ponuře a nezáživně.

Čtvrtá skupina otázek se zabývala skladbou *Smyčcový kvartet* od Jana Nováka. Celkové výsledky dotazníku viz příloha 28.

Poslední z posuzovaných skladeb dotazovaní označili jako skladbu, která má spíše jednotné tempo, dynamické změny má pouze malé, melodie skladby je dramatická, složitá, zpěvná a obměnná, barva skladby je světlá a zároveň ostrá a celkově dílo na respondenty působilo energicky, vesele, dramaticky a uspěchaně.

5.2.2 Komparace pomocí výsledků dotazníkového šetření

U obou skladatelů je znát progres nějakým směrem, jinak řečeno ani u jednoho z nich nebyly dvě porovnávané skladby popsány stejně. U Karla Husy je to spíše směrem ke zdrsňení a zkomplikování jeho tvorby a u Jana Nováka je tomu přesně naopak. Tyto výsledky poměrně přesně kopírují, a tím i potvrzují, výsledky komparace pomocí prožitkové malby. Opět se zde projevuje rozdílnost situací obou autorů.

5.3 Komparace pomocí analýzy grafickým znázorněním hudby

Vizualizace skladby může snadněji ukázat to, co by muselo být komplikovaně a zdlouhavě analyzováno například poslechem. Grafické znázornění skladby se dá považovat za odpoutání se od klasické analýzy, kde se využívá notový materiál a poslech hudby v reálném čase. Tuto techniku využil například Otakar Zich při grafickém rozboru symfonické básně *Tábor* od Bedřicha Smetany, Petr Kofroň při analýze *Concerta grossa* od Vladimíra Godára, nebo Jarmila Doubravová v analýze III. symfonie, kterou napsal Jaroslav Doubrava. Vizualizaci skladby je možné provést v mnoha provedeních. Například tempový plán skladby, formové schéma skladby, tonální plán a dynamická linie skladby.¹⁰³ Pro tuto komparaci jsem

---

¹⁰³ HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010, 309 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-286, str. 209-223

zvolil zobrazení dynamické linie skladby za pomoci počítačového softwaru, na kterém jsem pozoroval dynamické zlomy.

Cílem této komparace bylo ověření faktu, zda má akt emigrace, tedy ona samotná cesta z vlasti, obdobný vliv na autorovu tvorbu, čímž navazuje na komparaci pomocí dotazníku a může potvrdit, nebo případně zpochybnit její výsledky. Vybíral jsem skladby stejného žánru (pro smyčcový kvartet) od Karla Husy a Jana Nováka. Od Karla Husy to byly skladby *Smyčcový kvartet nultý* z roku 1943 a *Smyčcový kvartet č. 2* z roku 1953. Od Jana Nováka pak *Tři invence pro smyčcový kvartet* z roku 1960 a *Smyčcové kvarteto no 1* z roku 1977.

5.3.1 Hudební díla Karla Husy

První věta skladby *Smyčcový kvartet nultý* trvá 547 sekund a objevuje se v ní 37 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 14,64 sekund. Druhá věta skladby *Smyčcový kvartet nultý* trvá 405 sekund a objevuje se v ní 15 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 27 sekund. Třetí věta skladby *Smyčcový kvartet nultý* trvá 433 sekund a objevuje se v ní 33 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 14,12 sekund.

První věta skladby *Smyčcový kvartet č. 2* trvá 373 sekund a objevuje se v ní 20 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 18,68 sekund. Druhá věta skladby *Smyčcový kvartet č. 2* trvá 322 sekund a objevuje se v ní 10 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 33,2 sekund. Třetí věta skladby *Smyčcový kvartet č. 2* trvá 398 sekund a objevuje se v ní 21 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 18,95 sekund.

5.3.2 Hudební díla Jana Nováka

První invence skladby *Tři invence pro smyčcový kvartet* trvá 118 sekund a objevuje se v ní 23 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 5,13 sekund. Druhá invence skladby *Tři invence pro smyčcový kvartet* trvá 251 sekund a objevuje se v ní 36 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 6,97 sekund. Třetí invence skladby *Tři invence pro smyčcový kvartet* trvá 134 sekund a objevuje se v ní 39 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každé 3,43 sekundy.

První věta skladby *Smyčcový kvartet* trvá 290 sekund a objevuje se v ní 26 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 11,15 sekund. Druhá věta skladby *Smyčcový kvartet* trvá 267 sekund a objevuje se v ní 25 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každých 10,68 sekund. Třetí věta skladby *Smyčcový kvartet* trvá 259 sekund a objevuje se v ní 58 dynamických zlomů. Poměrem tedy vychází, že dynamický zlom nastane každé 4,46 sekundy.

5.3.3 Výsledky komparace

I z této analýzy je patrný významný rozdíl mezi skladbami vzniklými v období před emigrací a v období v emigraci. Ovšem u této komparace (na rozdíl od předešlých) vyšla změna u skladeb od Karla Husy a Jana Nováka totožná. Skladby před emigrací mají méně dynamických zlomů, než skladby zkomponované v emigraci. Je zajímavé, že u Karla Husy je to u všech vět v totožném poměru. První věta skladby *Smyčcový kvartet č. 2* má o 1,3 krát více dynamických zlomů, než První věta skladby *Smyčcový kvartet nultý*. U druhých vět je to 1,2 krát více a u vět třetích znovu 1,3 krát více dynamických zlomů. Tento poměr se objevuje také ve druhé a třetí větě skladeb Jana Nováka. Zdá se tedy, že měla emigrace na tyto autory totožný vliv při práci s dynamikou.

Závěr

V první části práce se podařilo zdokumentovat životní osudy Oskara Moravce, Karla Husy a Jana Nováka s důrazem na období jejich emigrace. V této části se ukázalo, že zvolení Oskara Moravce jako jednoho ze skladatelů, jehož díla byla analyzována a následně porovnávána se skladbami ostatních autorů, nebylo nejšťastnější. Oskar Moravec před svou emigrací nebyl skladatelsky aktivní, a tudíž zde odpadla možnost porovnání skladeb před emigrací a po emigraci. Na druhou stranu pro výsledek této práce je zajímavé, že až samotná emigrace byla impulsem pro jeho rozhodnutí věnovat se kompozici. Dále se v první části podařilo nastínit politickou situaci z doby, kdy se skladatelé rozhodli emigrovat.

Druhá část práce představila tři způsoby hudební analýzy, přičemž dva z nich se projeví jako vhodné pro následnou komparaci. Byla to analýza pomocí prožitkové malby a analýza grafickým znázorněním skladby. U těchto způsobů se neobjevily žádné překážky a technika prožitkové malby se ukázala jako velmi účinná. Naopak analýza pomocí dotazníkového šetření se ukázala jako poměrně neúčinná, protože i přes velký počet oslovených (odhadem tři sta lidí) zodpovědělo na otázky pouze 20 respondentů. To přičítám značné náročnosti dotazníku, a to jak po stránce technické, tak i po stránce časové.

Komparace hudebních děl ukazuje, že jednotný vliv emigrace je pravděpodobně možný. Ovšem záleží na okolnostech a době, kdy skladatel emigroval. Změny u skladeb od Oskara Moravce a Karla Husy jsou téměř totožné, což souhlasí s podobností jejich emigrace (skladatelé opustili vlast okamžitě po změně politické situace ve vlasti, se kterou se neztotožnili). Naopak rozdíly mezi skladbami od Jana Nováka byly se změnami předchozích dvou autorů odlišné, stejně jako byly odlišné podmínky jeho emigrace (Jan Novák nějakou dobu bojoval s politickým režimem a až poté se rozhodl emigrovat)

Uvědomuji si, že téma „Exil a hudba. Oscar Moravec, Karel Husa, Jan Novák“ není ani zdaleka vyčerpáno. Prvním důvodem je velké množství skladatelů působících v zahraničí a výběrem tří z nich není možné s absolutní jistotou ověřit onu tezi, zda má emigrace jednotný vliv na tvorbu každého jednoho skladatele. Pro úplné potvrzení zkoumané teze by byla nutná komparace skladeb od většího počtu skladatelů s podobnými (nebo nejlépe totožnými) osudy. Druhým důvodem jsou možnosti hudební analýzy, které v této práci nebyly všechny vyčerpány. Tyto možnosti však již přesahují rámec předkládané práce.

Při shromažďování informací o skladatelích jsem během své korespondence s příbuzenstvem samotných skladatelů, se zahraničními vysokoškolskými pedagogy a s českými hudebními teoretiky narazil na spoustu zajímavých faktů, kterých by bylo velmi těžké (ne-li nemožné) dosáhnout jiným způsobem. Tvorba českých skladatelů 20. století působících v emigraci je velmi významná a v naší vlasti bohužel uniká pozornosti.

Citované zdroje

COOPER, Dorith R. a Elaine KEILLOR. Morawetz, Oskar in Oxford Music Online. OXFORD UNIVERSITY PRESS. *Oxford Music Online* [online]. [cit. 2015-04-30]. Dostupné z:

http://grove.knihovnahk.cz/subscriber/article/grove/music/19096?q=oskar+morawetz&search=quick&pos=1&_start=1#firsthit

Česká hudba světa. Jan Novák - latiník v exilu. In: *Euphonia* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 15. 2. 2014, 16:00.

EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vyd. 1. Praha: Vysěhrad, 2007, 63 p. ISBN 978-807-0219-034.

FLAŠAR, Martin. Jan Novák - žák Bohuslava Martinů. *Hudební věda*. 2006, roč. 43, č. 1, s. 59-74. Dostupné z: http://dlib.lib.cas.cz/3058/1/2006_059-074.pdf

HNILÍČKA, Alois. *Portréty starých českých mistrů hudebních*. Praha: Fr. Borový, 1922.

HONS, Miloš. *Hudební analýza*. Vyd. 1. Praha: Togga, 2010, 309 s. Musica viva. ISBN 978-808-7258-286.

Karel Husa: Long Biography - Music Sales Classical. *Music Sales Classical* [online]. 2012 [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: <http://www.musicsalesclassical.com/composer/long-bio/karel-husa>

KURAL, V. *Česí, nešci a mnichovská krizovatka: stručné čtení*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 197 p. ISBN 80-246-0360-8.

MARHOUNOVÁ, Jana. *Svět hudby na plátně doby*. Vyd. 1. Praha: Empatie, 1993, 230 p. ISBN 80-901-6183-9.

NACHMILEROVÁ, Eva. *Jan Novák (192-1984): Kapitoly z tvůrčí biografie*. Praha, 2013. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/101984/>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jarmila Gabrielová, CSc.

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. 2. dopl. vyd. Praha: Albatros, 2001, 619 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-0987-0.

Pražské jaro: 64. mezinárodní hudební festival = Prague spring : 64th international music festival. Praha: Pražské jaro, c2009, 53 brožur. ISBN 978-80-7383-189-9.

Skladatel: Životopis. NOVÁKOVÁ, Clara. *Jan Novák* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=biography&lang=cz>

SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (1/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 1. 8. 2011, 11:30.

SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (2/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 2. 8. 2011, 11:30.

SPISÁROVÁ, Renáta. Karel Husa, skladatel, dirigent a nositel Pulitzerovy ceny (3/5). In: *Osudy* [rozhlasový pořad]. ČRo 3 – Vltava, 3. 8. 2011, 11:30.

SPISAROVÁ, Renáta. Osudy hudebního skladatele Karla Husy. *Český rozhlas - Vltava: Klasická hudba, literatura a rozhlasové hry, publicistika* [online]. 2011 [cit. 2015-06-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/vltava/literatura/_zprava/osudy-hudebniho-skladatele-karla-husy--928870

STAŇKOVÁ, Markéta. *Tvůrčí skupina A.* Brno, 2006. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/52329/ff_b/bakalarka.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Prof. PhDr. Mg.A. Miloš Štědroň, CSc.

The Person: Aging and Death. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Aging.php>

The Musician: Awards and Tributes. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Awards.php>

The Musician: Professor. MORAWETZ, Claudia. *Oscar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Professor.php>

The Musician: Composer. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/Composer.php>

The Person: Escape. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawec* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Escape.php>

The Person: Prague. MORAWETZ, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabPerson/Prague.php>

The Musician: Music Studies. MORAWERT, Claudia. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/MusicStudies.php>

The Musician: First Lesson. MORAWERT, Claudia a Claudia MORAWERT. *Oskar Morawetz* [online]. [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabMusician/FirstLessons.php>

TOTEV, Jonko. Únor 1948: dlouhodobá příprava komunistů na převzetí moci. *TOTALITA.CZ: Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2015-06-20]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1948/1948_01.php

TONEV, Jonko. Únor 1948: převrat nebo legální převzetí moci. *TOTALITA.CZ: Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1948/1948_03.php

VICĀAR, Jan a Roman DYKAST. *Hudební estetika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Hudební fakulta, 1998, 183 p. Studijní texty (Akademie muzických umění v Praze. Hudební fakulta). ISBN 80-858-8330-9.

Použitá zdroje

HUSA, Karel a Jitka BAJGAROVÁ. *K otázkám monografického pojetí skladatelské osobnosti a výkladu jejího díla: k 90. narozeninám skladatele a dirigenta Karla Husy*. Vydání první. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2013, 206 pages. ISBN 80-871-1273-3.

VYSLOUŽIL, Jiří. *Karel Husa: skladatel mezi Evropou a Amerikou*. Vyd. 1. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2011, 187 s. ISBN 978-807-3312-107.

Přílohy

PŘÍLOHA 1

Email psaný v březnu 2015 autorem pro zahraniční pedagogy hudebních fakult.

Dear Sir/Madam,

I have been studying Pedagogic University of Hradec Králové (Czech republic) for three years and my specialization is in the musical culture.

I've been working on my bachelor thesis which deals with subject of Exile and music, where my goal is to compare three representatives of three generations of musical emigration from Czech. It should aim at selecting key moments of change of paradigm and to generalization of the particular situation. As a representantative I've chosen Karel Husa, Jan Novák and Oskar Moravec.

I would like to ask you, if you could answer few following questions (at the end of the e-mail) about the work of Karel Husa before and after emigration. I would really appreciate your help which would prevent from any inaccuracies and speculations of this matter.

Thank you in advance for any help you could provide.

Yours sincerely

Martin Čechovič

Questions:

- 1) Which compositions of Karel Husa (one or more from before emigration and from the times of emigration) are, according to you, the most significant pieces of the given period?
- 2) What was the biggest difference of the production of Karel Husa before and after emigration?
- 3) What (or who) could have had the biggest influence on Karel Husa during the progress of their pieces which you have chosen?

PŘÍLOHA 2

Email z 16. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi Timothy Maloney¹⁰⁴.

Dear Martin Čechovič

Thank you for your e-mail. Among the three names you listed, the only composer whose music I can write about is Oskar Morawetz.

He did not begin to compose music until several years after he arrived in Canada, so no comparison can be made between his compositional styles before and after emigration. He was self-taught as a composer, and he wrote in a post-Romantic idiom that derived from his personal studies of music by Bartók, Britten, Reger, Strauss, and others. Morawetz never experimented with atonality, serial, chance music, electronic music, or minimalism. His music was always rooted in tonality, even if he stretched that tonality at times by his use of chromaticism, bitonality, or polytonality.

Morawetz was part of the diaspora of Jewish musicians and artists who escaped the Nazis in the 1930s and '40s, and his emigration from Europe and the difficulties he experienced in gaining entrance to Canada, had a profound impact on him. He carried feelings of deep loss and alienation for the rest of his life. One way in which that manifested itself in his music was the large number of elegies and commemorative works he composed, including these titles:

Memorial to Martin Luther King (solo cello & wind orchestra)

From the Diary of Anne Frank (voice & orchestra)

Fantasy, Elegy and Toccata (piano)

Symphony No. 1 – (slow movement entitled “Dirge”)

Sonata Tragica (piano)

Passacaglia on a Bach Chorale (orchestra; dedicated to the memory of John F. Kennedy)

Psalm 22 (for contralto & orchestra or piano)

Crucifixion (choir)

Dido's Lament (choir)

---

¹⁰⁴ Timothy Maloney – pomocný profesor na University of Minnesota, kde vyučuje hudební historii

Reflection after a Tragedy (orchestra; slow movement entitled “Elegy”)

Sinfonietta for Winds & Percussion (slow movement entitled “Elegy”)

I hope the above is helpful to you. I’m sorry I’m not more familiar with the other 2 composers you have chosen.

Good luck with your thesis.

Kind regards,

Timothy Maloney

PŘÍLOHA 3

Email z 15. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi Colin Roust¹⁰⁵.

Dear Martin,

Unfortunately, I’m not much help on this topic, though it’s certainly a very interesting one. The only piece by Husa that I know well is Music for Prague 1968. And while I know Novák’s name, I don’t know any of his music; Moravec’s name is unfamiliar to me.

I’d recommend contacting scholars who specialize in Czech music—Brian Locke (Western Illinois University) and Michael Beckerman (New York University) are the first two that come to mind.

Best of luck!

PŘÍLOHA 4

Email z 15. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi David Grayson¹⁰⁶.

Dear Mr. Čechovič,

Some years ago, I spoke by telephone with Oskar Morawetz (as he is known in Canada and the US) in conjunction with the 16 December 1993 "Dvorák in Prague" broadcast

---

¹⁰⁵ Colin Roust – asistující profesor na University of Kansas, kde vyučuje muzikologii

¹⁰⁶ David Grayson – profesor na University of Minnesota, kde vyučuje muzikologii

concert that featured Seiji Ozawa, Itzhak Perlman, Yo-Yo Ma, and others, and was subsequently released on Sony CD and video. At the suggestion of Yo-Yo Ma, I contacted him to discuss the possibility of arranging the famous Humoresque and a Slavonic Dance for violin, cello, and orchestra, and he graciously accepted this commission. I found him to be a wonderful man, high-spirited, friendly, and generous. As far as I know, all of his significant works were composed while he was living in Canada. I was very saddened to hear of his death.

Good luck with your thesis.

Sincerely,

David Grayson

PŘÍLOHA 5

Email z 10. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi Robin Elliot¹⁰⁷.

Hello Martin:

Thank you for your inquiry. Oskar Morawetz (as his name is spelled in Canada) was still teaching when I was a graduate student here at the University of Toronto, and I remember him well. As you probably know, his daughter Claudia Morawetz maintains an excellent website about his life and music; you can visit it at <http://www.oskarmorawetz.com/Tabs/TabHome/index.php>. She is even giving away free copies of scores of her father's compositions from that website.

In answer to your questions:

1) Which compositions of named authors (one or more from before emigration and from the times of emigration) are, according to you, the most significant pieces of the given period?

If by "significant" you mean "popular" then Morawetz's Carnival Overture (1945) is likely his most played work. From the Diary of Anne Frank (1970) has won two awards, has also made a significant impact and has been performed frequently, and Memorial to Martin

---

¹⁰⁷ Robin Elliott – profesor na University of Toronto, kde vyučuje muzikologii

Luther King (1968), which was written for Mstislav Rostropovich, has been taken up by many cello soloists.

2) What was the biggest difference of the production of those authors before and after emigration?

Oskar Morawetz did not compose anything, to my knowledge, before leaving Europe; his entire career as a composer took place in Canada.

3) What (or who) could have had the biggest influence?

Two things had a big influence on Oskar Morawetz: his identity as a European Jew (see the From the Diary of Anne Frank for example), and his broad knowledge of and love for the canonical repertoire of Western art music (see the attached article on Morawetz's string quartet tribute to Mozart). I think that he also found the freedom he needed as a composer by emigrating to Canada and living in Toronto, but there is not much Canadian content in his compositions.

best wishes,

Robin Elliott

PŘÍLOHA6

Email z 10. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi Russell Hartenberg¹⁰⁸.

Dear Martin,

Thank you for your email regarding Oskar Moravec and Czech music. Even though Moravec was a professor at the University of Toronto, I am not very familiar with his music. You might try contacting Professor Robin Elliott, who is the Director of the Institute of Canadian Music at the University of Toronto:

robin.elliott@utoronto.ca

---

¹⁰⁸ Russell Hartenberg – profesor na University of Toronto, kde vyučuje muzikologii, bicí nástroje, aj.

Regarding Karel Husa, I am familiar with his composition, Music for Prague, and consider it to be a significant work of his. However I am not able to provide you with information about how it fits into his compositional oeuvre.

Regards, Russell Hartenberger.

PŘÍLOHA 7

Email psaný autorem pro příbuzné Jana Nováka.

Vážená paní Nováková / Vážený pane Nováku,

Jsem studentem 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, obor Hudební kultura. V rámci bakalářské práce zpracovávám téma Exil a hudba, kde je cílem komparace tří představitelů tří generací hudební emigrace z Čech, která by měla směřovat k vytipování klíčových momentů změny paradigmatu a k zobecnění konkrétních situací. Jako představitele jsem si vybral Oskara Moravce, Karla Husu a Jana Nováka.

Chtěl bych Vás proto požádat, zda byste mi nezodpověděla/nezodpověděl několik následujících otázek (viz konec emailu), týkajících se tvorby Vašeho otce před emigrací a v emigraci. Vaše případná pomoc by mi velmi pomohla a zamezila by nepřesnostem a dohadům.

Předem Vám děkuji za Váš čas,

s přáním mnoha úspěchů,

Martin Čechovič

Otázky:

- 1) Které dvě skladby Jana Nováka (jedna z období před emigrací a jedna z období v emigraci) jsou podle Vás vrcholným dílem daného období?
- 2) Co mělo na Jana Nováka největší vliv během tvorby těchto skladeb? Co mu bylo největší inspirací a co ho naopak brzdilo.
- 3) Co mělo největší vliv na celkovou tvorbu Jana Nováka v emigraci?

4) Co bylo rozhodujícím zlomem v rozhodnutí pro odchod do zahraničí?

5) Jaký byl největší rozdíl v tvorbě Jana Nováka před emigrací a v emigraci?

PŘÍLOHA 8

Email z 2. 1. 2015, kterým odpověděla autorovi Eliška Nováková¹⁰⁹.

Mily pane Cechovic,

divám se na Vase otázky:

1) To by mohl zodpovědět jen skladatel sám. V každém období je hodně významných děl, snad tedy kantata Dido, ale i dřívější, důležité Capriccio (vcl. a orch.), Passer Catulli, Ioci vernaes, pro me Carmina Sulamitis, oblíbené Filharmonické tance atd. Předpokládám, že máte seznam všech děl a znáte je.

V exilu hned na začátku jako reakce na události v CZ Ignis pro Ioanne Palach, Testamentum, Planctus Troadum, Columbae Pacis, Politicon,

a krásná díla pro fletnu solo i s doprovody: Sonata Hoson Zes, Sonata da Chiesa II s varhany, velká klavírní díla, komorní skladby na pr. Mimus Magicus, opera, Symfonie. Jednoznačná odpověď je těžká a myslím, že není dobře ani možné jmenovat jen jednu skladbu.

Doporučuji Vám nové CD (2014 Supraphon), sbor Martinu voices, dir. Lukas Vasilek s názvem Testamentum. Jsou to velká díla, vynikající interpretována, s hlubokou znalostí všech děl, pan Vasilek (dnes už mezinárodní osobnost), vynalezil zde obrovskou práci, ale jak sám říká, práci s nadšením, a to je na tom vidět.

Tak nevím, jestli jsem Vám nějak pomohla, ale...pokračování přístě. E.N.

2) Vlivy a inspirace: Antika, latina, příbuznost: Vergilius, Catullus, Seneca. Cicero etc., jak to znáte z životopisu J. Nováka. V tomto antickém duchu se dalo jedine přežít v tehdejší režimu, které bylo obrovskou brzdou. Nevím, jestli dnešní mladá lidé si dovedou představit to věčně pronásledování, je to zda se tabu, vládně stále stejný duch? Velká škoda!

---

¹⁰⁹ Eliška Nováková – manželka Jana Nováka, klavíristka, pedagožka

Duvody se vzdy nasly, stacilo, kdyz osobnost, jakou byl Jan Novak, (renesancni, humanista), nepohodlne prevysoval tehdejsi (doufam) mocipany, at uz nadanim, vzdelanim ci svetovym rozhledem. Uvazte ten zivotni osud: nejdrive za Protektoratu totalni nasazeni 2 a 1/2 roku, pro studenta dlouha doba, pak jeste horsi 20 tileta klec. A to v Ceskoslovensku, tedy ve vlasti!

Ale to vse znate ze stokrat psaneho curriculum.

3) Protest proti okupaci CZ v 68 roce. A mnoho del jako reakce, viz otazka 1).

Emigrace neni lehka, ale J.N.kdy nelitoval rozhodnuti opustit CZ, ztratit domov a veskery majetek za vyhru svobody.

Tim je zodpovedena i otazka 4).

5) J.Novak byl velmi pilny clovek a komponoval pred i po emigraci stejne, snad i plodneji, s novymi zivotnimi zkusenostmi, ktere prinaselo stale nove zivotni prostredi

Jeho zivot byl, bohuzel, kratky, avsak: VITA BREVIS; ARS LONGA (Seneca)

S pozdravy e.n.

PŘÍLOHA 9

Email z 12. 12. 2014, kterým odpověděl autorovi Richard Novák¹¹⁰.

Pokus o odpovědi na Vaše otázky :

1) – Bezpochyby kantáta Dido na Vergilia z r 1967, z doby pozdější zřejmě Vernalis temporis symphonia z r. 1982

2)- Tuto otázku nedovedu zodpovědět. V prvním případě (Dido) byl vnějším podnětem stoleté jubileum klasického gymnasia v Brně, kde Jan Novák maturoval stejně jako noho známých brněnských osobností. Toto jubileum bylo oslaveno koncertem brněnské filharmonie (dir. Waldhans), na němž se podílel autor jako recitátor. U Vernalis temporis symphonie lze vystopovat autorovo nadměrné okouzlení jarem, které dalo vzniknout mnoha jiným skladbám, jak je patrné z jejich názvů (Ioci vernaes, Choreae vernaes).

---

¹¹⁰ Richard Novák – bratranec Jana Nováka, operní pěvec v Národním divadle v Brně

3)- Největší vliv na tvorbu měla jistě klasická latina, kterou se zabýval velmi intenzivně, studium latinské poesie a jejích meter – jak se dají vyjádřit v rytmických hudebních strukturách.

4)- Rozhodujícím faktorem pro emigraci byla osobní zkušenost s komunistickým režimem. V únoru 1948 se právě vracel ze studijního pobytu ve Spojených státech a prožil pak 20 roků totality a všemožného omezování svobody a práv. Nechtěl totéž prožívat znovu.

5) – Velký rozdíl v tvorbě před a po emigraci není. Snad jen to, že zatímco si poněkud vyzkoušel komponování v novodobých systémech (dodekafonie v Capricciu nebo Passer Catulli), později se s těmito umělými technikami zcela rozešel a zůstal u polyfonie a uvolněné tonality.

S pozdravem Richard Novák

PŘÍLOHA 10

Email psaný autorem pro Pavla Blatného a Alenu Němcovou.

Vážený pane Blatný/Vážená paní Němcová,

Jsem studentem 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, obor Hudební kultura. V rámci bakalářské práce zpracovávám téma Exil a hudba, kde je cílem komparace tří představitelů tří generací hudební emigrace z Čech, která by měla směřovat k vytipování klíčových momentů změny paradigmatu a k zobecnění konkrétních situací. Jako představitele jsem si vybral Oskara Moravce, Karla Husu a Jana Nováka.

Chtěl bych Vás proto požádat, zda byste mi nezodpověděl/nezodpověděla několik následujících otázek (viz konec emailu), týkajících se tvorby Jana Nováka (případně i Karla Husy a Oskara Moravce) před emigrací a v emigraci. Vaše případná pomoc by mi velmi pomohla a zamezila by nepřesnostem a dohadům.

Předem Vám děkuji za Váš čas,

s přáním mnoha úspěchů,

Martin Čechovič

Otázky:

- 1) Které skladby Jana Nováka (z období před emigrací a z období v emigraci) jsou podle Vás vrcholným dílem daného období?
- 2) Co (nebo kdo) mohlo mít největší vliv na Jana Nováka při tvorbě skladeb, které jste vybral/vybrala?
- 3) Jaký byl největší rozdíl v tvorbě Jana Nováka před emigrací a po emigraci?

PŘÍLOHA 11

Email z 29. 3. 2015, kterým odpověděl autorovi Pavel Blatný¹¹¹.

Milý příteli,

děkuji za Váš laskavý zájem. Bohužel moje zdravotní situace mi nedovoluje se obsáhle rozepisovat. Vezmeme to proto velmi stručně. Nováka bezpochyby nejvíc ovlivnil Martinů , jako druhý to byl nesporně Stravinský. Byl jsem první, který pro Hudební rozhledy v šedesátých letech napsal dva rozborů jeho skladeb a to nonetu "Baletti a 9" a "Koncertu pro dva klavíry a orchestr". Těchto skladeb jsem si vážil stejně jako dalších - "Koncertu pro hoboj a orchestr" a roztomilého "Capricia (? nejsem si jistý názvem) pro violoncello a orchestr". Tuším, že druhá věta s kvintovým kruhem mne tak okouzila, že jsem ji v šedesátých letech i v jedné skladbě napodobil.

Tím se dostáváme k autorovi jako emigrantovi, kde mohu jen říct, že jsem spíš často upadal do rozpaků. když jsem dodatečně pak skladby uslyšel. Emigrace patrně způsobila, že se vyrovnával i s odkazem Leoše Janáčka a to začlenění dohromady s prostředky z minulého období nebylo nejspíš nejlepší. Celkově představoval Novák pro nás - jeho příznivce - především ryzí charakter.

Přeji zdar Vaší práci. Pozdravy Pavel Blatný

PŘÍLOHA 12

---

¹¹¹ Pavel Blatný – český klavírista, hudební skladatel, vědec, publicista a pedagog

Email z 2. 4. 2015, kterým odpověděla autorovi Alena Němcová¹¹².

zde bych dala na první místo *Capriccio pro vc a* *orch.* a *Variace na téma B. Martinů*. Zvláštní, spíše srdeční vztah mám k písním Carmina Sulamitis z r. 1947, kterých si zřejmě i jejich autor dost považoval, když je uchránil před zničením.

2) V šedesátých létech, do nichž se datuje jeho výsostné zaujetí latinou (které ho ostatně nikdy neopustilo), psal převážně vokální skladby, ze kterých upřednostňuji *Passer Catulli*, nesmírně vtípnou dodekafonickou skladbu, při níž si autor pohrává s pravidly dvanáctitónové kompozice, aniž by omezil svoji přirozenou muzikalitu, již měl přehršlí. V tehdejší době suchých matematických konstrukcí, byla tato skladba osvěžující živou vodou, ukázkou tzv. "Nové hudby", která dodnes nevyvětrala. K Passer Catulli bych také přiřadila předcházející drobné *Dulces cantilena*, které možná byly zkušebním krokem k následné kompozici.

Do tohoto období patří i kantáta Dido, která rozsahem přesahuje všechny, do té doby vzniklé Novákovy skladby. Pak ji, co do minutáže, přesáhly jen opera Dulcitus a baletní bajky z doby emigrace. Možná, že někdo by z nich zvolil Novákova vrcholná díla. Já dávám přednost tvorbě komornější, která, jak se domnívám, se víc shodovala s Novákovým naturelem. Z emigrantského období jsem kromě výše jmenovaných slyšela ještě velmi působivý sbor s orchestrem Ignis pro Ioanne Palach, který odstartoval řadu skladeb vyjadřujících úzkost a smutek nad vlastním osudem i osudem vlasti.

Nevím, nakolik jsem Vám přispěla k Vaší práci svým zcela subjektivním hodnocením. "Zlatá šedesátá" nám všem, tvůrcům i posluchačům, pootvírala okna do světa. Skladatelé vyjeli do Darmstadtu a začali experimentovat, my jsme hltali Schoenberga a Novou hudbu. Potom nastal zlom a dveře se zavřely, i když už ne tak neprodyšně.

Přeji Vám úspěch ve Vaší práci a zdravím Vás

Alena Němcová

PŘÍLOHA 13

Obrázek vytvořený na skladbu *Smyčcový kvartet č. 3* od Karla Husy

---

¹¹² Alena Němcová – mimo jiné autorka knihy *Vítězslava Kaprálová a Jan Novák — dva moravští žáci Bohuslava Martinů*

1

PŘÍLOHA 14

Obrázek vytvořený na skladbu *Sinfonietta pro malý orchestr* od Karla Husy

2

PŘÍLOHA 15

Obrázek vytvořený na skladbu *Memorial to Martin Luther King* od Oskara Moravce

3

PŘÍLOHA 16

Obrázek vytvořený na skladbu *Carnival Overture* od Oskara Moravce

4

PŘÍLOHA 17

Obrázek vytvořený na skladbu *Capriccio pro violoncello a klavír* od Jana Nováka

5

PŘÍLOHA 18

Obrázek vytvořený na skladbu super „*Hoson Zes...*” od Jana Nováka

6

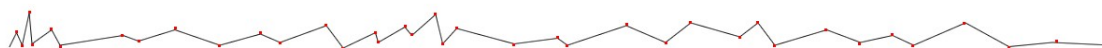

PŘÍLOHA 19

Grafické znázornění prvních vět ze skladeb *Smyčcový kvartet nultý* a *Smyčcová kvartet č. 2* od Karla Husy

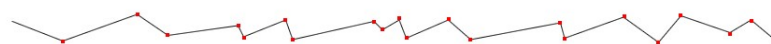
První věty

Karel Husa: *Smyčcový kvartet nultý* 9:02 (542s)

dynamických zlomů: 37
čas: 542
poměr: 14,64

Karel Husa: *Smyčcový kvartet č. 2* 6:13 (373s)

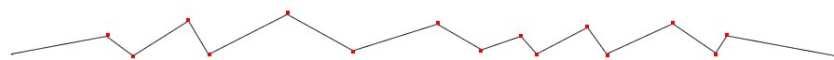
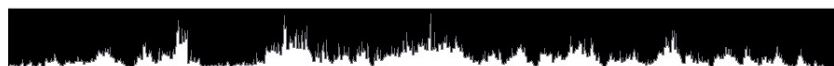
dynamických zlomů: 20
čas: 373
poměr: 18,68

PŘÍLOHA 20

Grafické znázornění druhých vět ze skladeb *Smyčcový kvartet nultý* a *Smyčcová kvartet č. 2* od Karla Husy

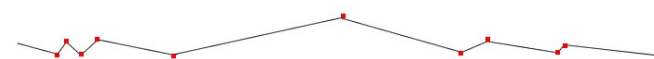
Druhé věty

Karel Husa: *Smyčcový kvartet nultý* 6:45 (405s)

Dynamických zlomů: 15
čas: 405
poměr: 27

Karel Husa: *Smyčcový kvartet č. 2* 5:22

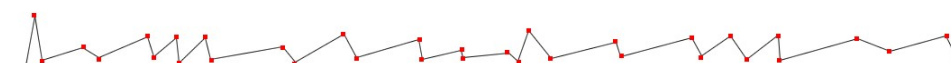
Dynamických zlomů: 10
čas: 322
poměr: 32,2

PŘÍLOHA 21

Grafické znázornění třetích vět ze skladeb *Smyčcový kvartet nultý* a *Smyčcová kvartet č. 2* od Karla Husy

Třetí věty

Karel Husa: *Smyčcový kvartet nultý* 7:46

Dynamických zlomů: 33
čas: 466
poměr: 14,12

Karel Husa: *Smyčcový kvartet č. 2* 6:38

Dynamických zlomů: 21
čas: 398
poměr: 18,95

PŘÍLOHA 21

Grafické znázornění prvních vět ze skladeb *Tři invence* a *Smyčcová kvartet* od Jana Nováka

Jan Novák: *Tři invence* (1960), *Allegro*, 1:58 (118s)

dynamických zlomů: 23
čas: 118
poměr: 5,13

Jan Novák: *Smyčcový kvartet* (1977), 1. věta (*Allegro fervide*), 4:50 (290s)

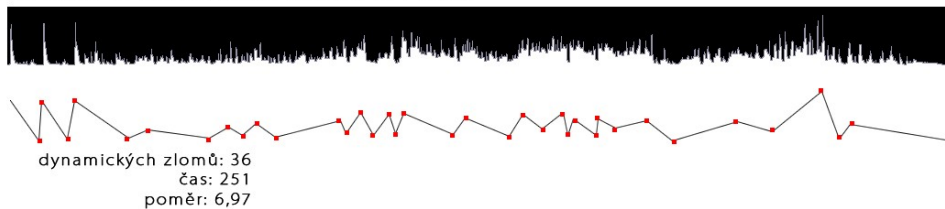

dynamických zlomů: 26
čas: 290
poměr: 11,15

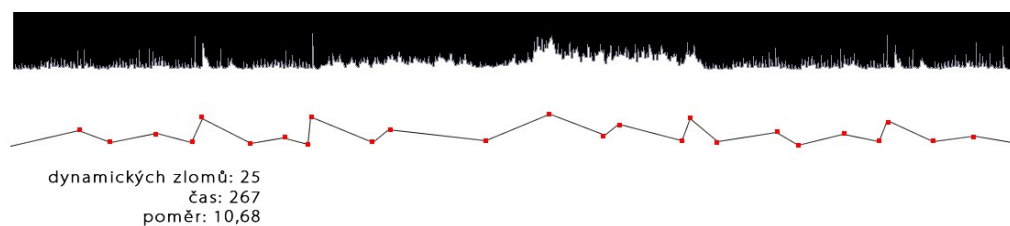
PŘÍLOHA 22

Grafické znázornění druhých vět ze skladeb *Tři invence* a *Smyčcová kvartet* od Jana Nováka

Jan Novák: *Tři invence* (1960), Andante, 4:11 (251s)

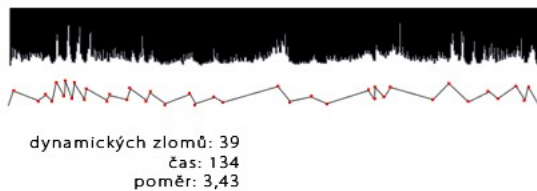
Jan Novák: *Smyčcový kvartet* (1977), 2. věta (Scherzo. Adagio), 4:27 (267s)

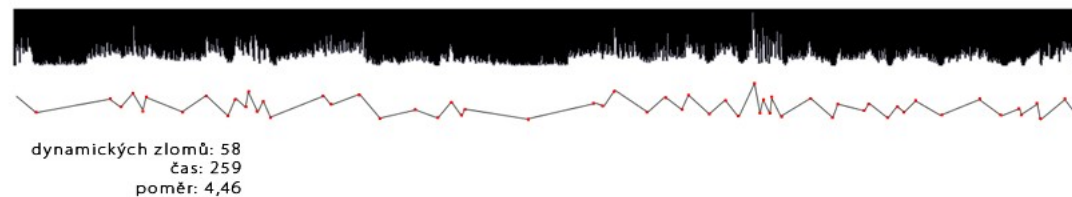
PŘÍLOHA 23

Grafické znázornění třetích vět ze skladeb *Tři invence* a *Smyčcová kvartet* od Jana Nováka

Jan Novák: *Tři invence* (1960), Vivace, 2:14 (134s)

Jan Novák: *Smyčcový kvartet* (1977), 3. věta (Allegro molto), 4:19 (259s)

PŘÍLOHA 24

Dotazník zasílaný vybraným respondentům. Tyto otázky byly ke každé skladbě. Skladby byly *Smyčcový kvartet nultý*, *Smyčcový kvartet č. 3* od Karla Husy, *Tři invence smyčcový kvartet* a *Smyčcový kvartet* od Jana Nováka.

1. Jaké má skladba tempo

Jednotné tempo
Občasné změny v tempu
Časté změny v tempu
Změny v tempu postupné (narychlení, zpomalení)
Změny v tempu náhlé (okamžitá změna tempa např. z moderata do lenta)
Změny v tempu postupné i náhlé

2. Jaká dynamika se objevuje ve skladbě

Změny v dynamice náhlé i pozvolné
Pozvolné změny v dynamice (zesilování, zeslabování)
Velké dynamické rozdíly (dynamika ve skladbě od pp do ff)
Malé dynamické rozdíly (celá skladba v podobné dynamice)
Náhlé změny v dynamice (okamžitá změna z piana do forte apod.)

3. Jak působí melodie (téma) skladby (K. Husa - String Quartet nultý 1943)

Zpěvná
Zapamatovatelná, srozumitelná
Opakující se
Romantická
Nepřerušovaná
Klidná
Jednoduchá (malé intervalové skoky)
Úzká (melodie se pohybuje v malém rozsahu, např. od c1 do a1)
Nezapamatovatelné, nesrozumitelná
Obměnná
Dramatická
Přerušovaná
Neklidná
Složitá (velké intervalové skoky)
Široká (melodie se pohybuje ve velkém rozsahu, např. přes více oktáv)
Monotónní
Jedno nosné téma (opakující se v průběhu skladby)
Několik témat
Gradující

4. Jak byste vyjádřil/vyjádřila barvu skladby (K. Husa - String Quartet nultý 1943)

Měkká
Světlá
Řídká

Ostrá
Temná
Hustá

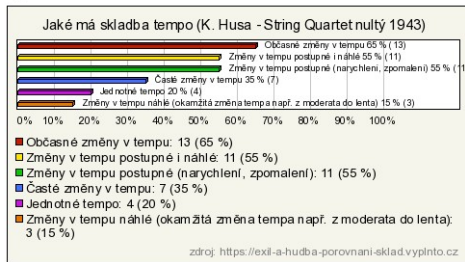
5. Celkové působení skladby (K. Husa - String Quartet nultý 1943)

Klidná
Veselá
Sourodá
Romantická
Energická
Strhující
Smutná
Uspěchaná
Nesourodá
Dramatická
Ponurá
Neutrální
Nezáživná

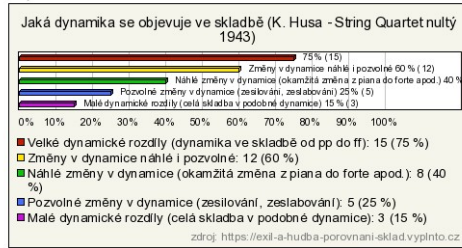
PŘÍLOHA 25

Výsledky dotazníku na otázky týkající se skladby *Smyčcový kvartet nultý* od Karla Husy
(grafické znázornění)

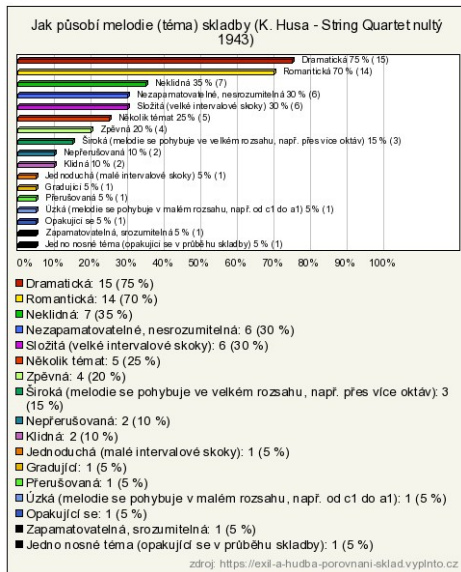
1)

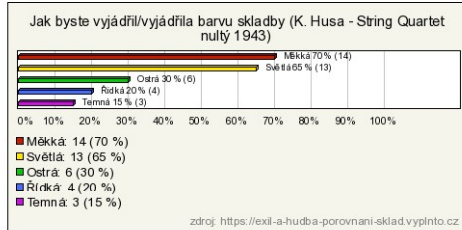
2)

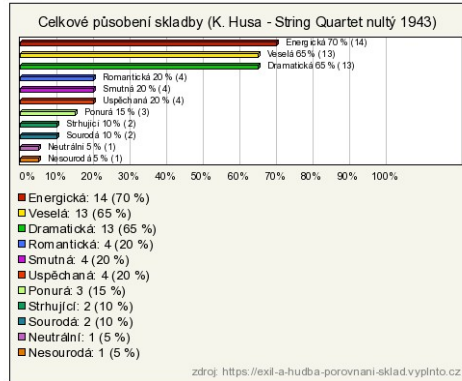
3)

4)

5)

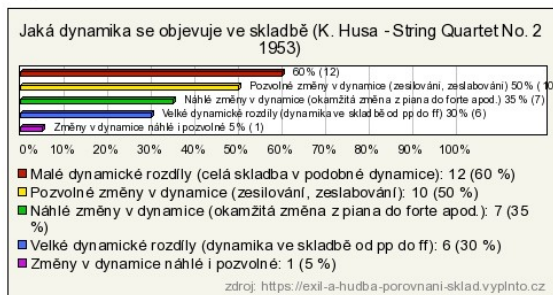
PŘÍLOHA 26

Výsledky dotazníku na otázky týkající se skladby *Smyčcový kvartet č.3* od Karla Husy (grafické znázornění)

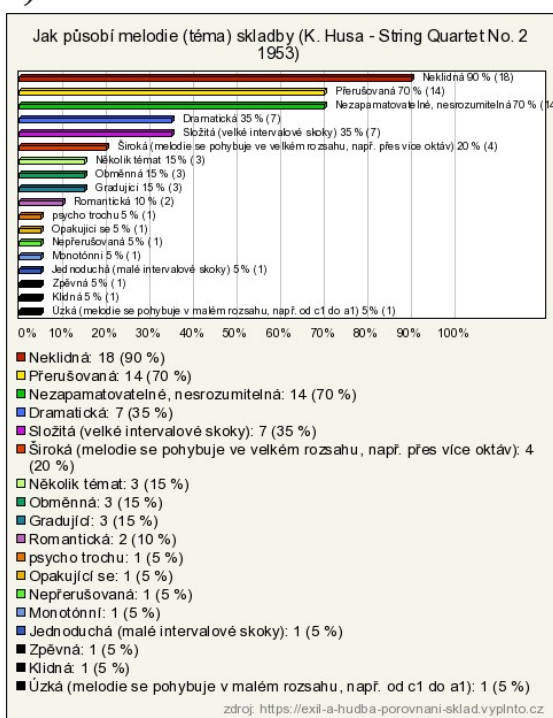
1)

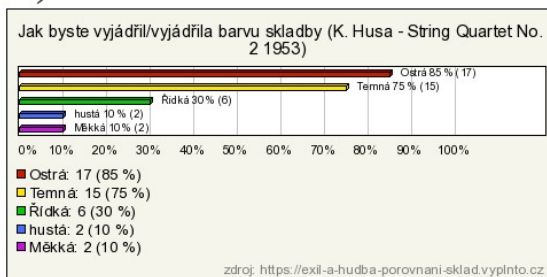
2)

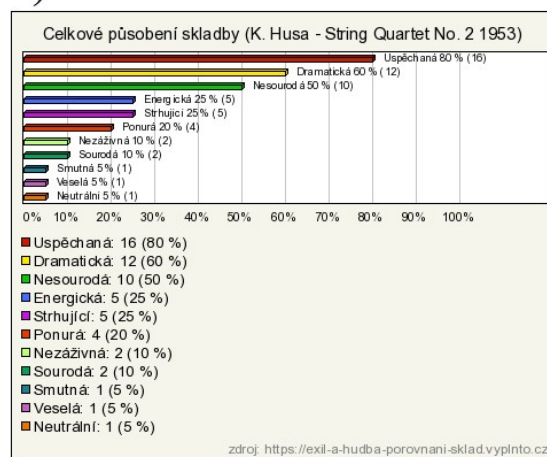
3)

4)

5)

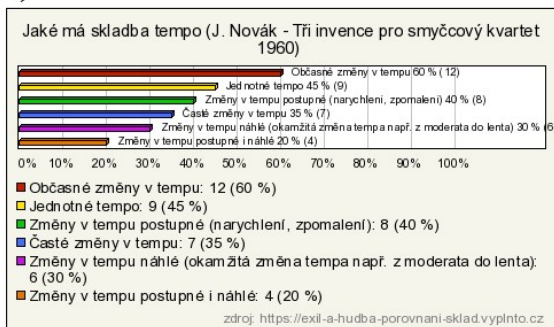

PŘÍLOHA 27

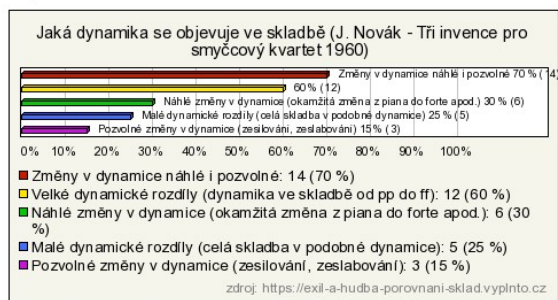
Výsledky dotazníku na otázky týkající se skladby (grafické znázornění)

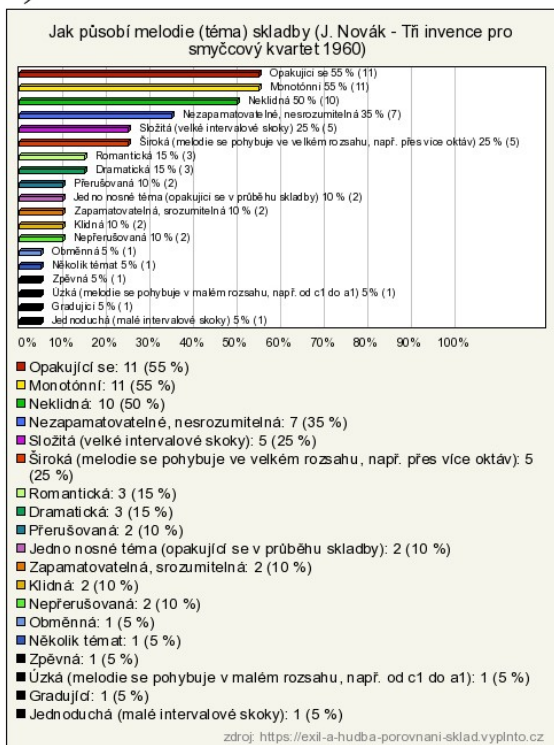
1)

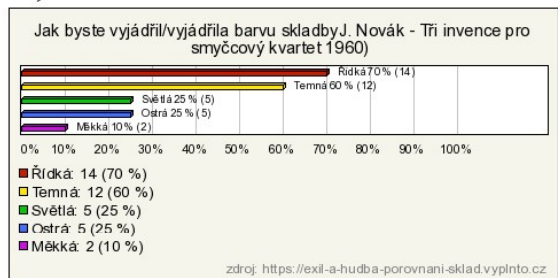
2)

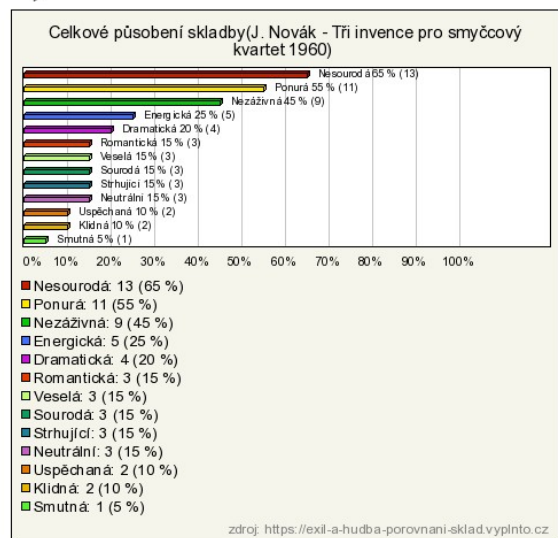
3)

4)

5)

PŘÍLOHA 28

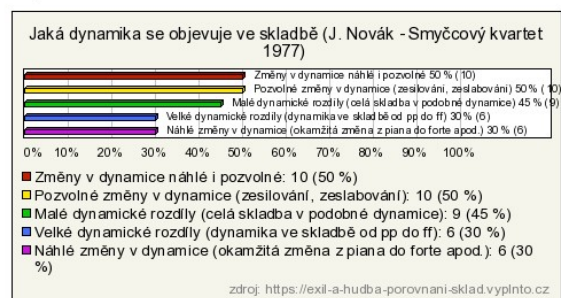
Výsledky dotazníku na otázky týkající se skladby (grafické znázornění)

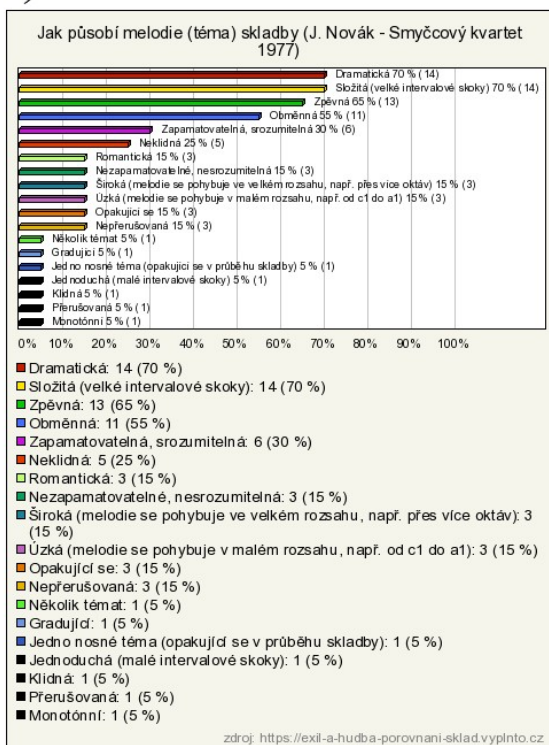
1)

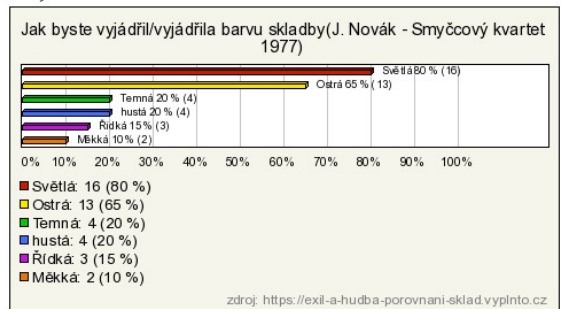
2)

3)

4)

5)

